

เปิดเล่ม

ฉบับที่ ๙ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๙

วารสารโพธิยาลัยเดือนนี้มีวันสำคัญในพระพุทธศาสนาหนึ่งวัน คือวันมาฆบูชา ซึ่งเป็นวันเพ็ญในเดือน ๓ บางครั้งจะเป็นวันที่อยู่ใกล้ๆ กับวัน 'วาเลนไทน์' ในคริสต์ศาสนา และคนไทยส่วนหนึ่งก็จะเฉลิมฉลองวันวาเลนไทน์ และสัปดาห์มาฆบูชา โดยเฉพาะวัยรุ่น ก็จะตื่นเต้นกับวันวาเลนไทน์มาก มีการซื้อดอกกุหลาบแดงให้กัน จนกุหลาบแดงมีราคาสูงขึ้นมาก ที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ อาจมีราคาสูง ถึงดอกละกว่าพันบาท แม้กระนั้นก็ยังขายดิบขายดี ไม่พอขายด้วยซ้ำไป

ถ้าจะมองว่า วันมาฆบูชาเป็นวันแห่งความรักเช่นเดียวกับวันวาเลนไทน์ ก็สามารถมองได้เช่นกัน เพราะความรักความเมตตาของพระพุทธเจ้า พระองค์จึงทรงเสด็จออกมหาภิเนษกรมณ์เพื่อแสวงหาโมกขธรรม

เมื่อทรงพบแล้ว ทรงเห็นว่า พระธรรมที่ทรงค้นพบเป็นโลกุตตรธรรม มีความลึกซึ้ง เป็นเรื่องยากที่จะเข้าใจ เพราะเป็นเรื่องเหนือวิสัยของคนทั่วไป แต่เมื่อทรงพิจารณาว่า มนุษย์มีความแตกต่างกันดั่งบัว ๓ เหล่า คือ อุกุขกัฏฐัตถุญญ (บัวพื้หน้า) วิปจิตถุญญ (บัวปริมน้ำ) เนยยะ (บัวที่พร้อมที่จะโผล่พ้นน้ำต่อไป) จึงทรงสละความสุขสบายส่วนพระองค์หลังจากที่ได้ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ ให้แก่การเผยแผ่พระสัทธรรม ทรงเสด็จดำเนินไปไกลแสนไกลโดยไม่ทรงพริ้งพริ้วกับความยากลำบากพระบาทเหยียบย่ำไปบนพื้นแผ่นดินที่ขรุขระ บนกรวด หินดินทราย หากทรงพบเห็นใครในสายพระเนตร ด้วยพระสัพพัญญุตญาณว่า มีศักยภาพในการบรรลุธรรม ก็จะเสด็จไปโปรดเขาหรือเธอให้ได้มีโอกาสในการบรรลุธรรม พ้นจากบ่วงโลกียวิสัย เข้าสู่พระนิพพาน ทรงทำงานมากกว่าพักผ่อน ทรงบรรทมวันละไม่กี่ชั่วโมง นอกนั้น ทรงอุทิศให้กับผู้อื่น เพราะทรงบรรลุประโยชน์ตนสมบูรณ์แล้ว ไม่ต้องทำอะไรเพื่อพระองค์เองอีก จึงเป็นความรักที่หมดจดบริสุทธิ์สะอาดอย่างแท้จริง

สิ่งที่ทรงทำและทรงเป็น ไม่ใช่ความรักอันยิ่งใหญ่ หรอกหรือ นี่แหละความรักที่แท้จริง ความรักที่ไม่มีพรมแดน ทรงรักทุกคนเสมอกันหมด ดั่งมีพุทธพจน์ที่ว่า **ทรงรักเทวทัตต์** พระญาติผู้เฝ้าปองร้ายพระองค์เท่ากับ **พระราहुล** ผู้เป็นพระโอรสพระองค์เดียวของพระองค์ ความรักของพระพุทธองค์ยิ่งใหญ่ และหาใดเปรียบไม่ได้ อีกแล้ว

หากท่านได้ไปพุทธสังเวชนียสถานให้ครบทุกแห่ง ก็คงจะเห็นถึงความรักอันยิ่งใหญ่ของพระพุทธองค์ ที่ทรงมีต่อวงสัตว์ เพราะประเทศอินเดีย หรือชมพูทวีปในยุคนั้น กับยุคนี้ก็ยังมีความคล้ายคลึงกันมาก คือ ผู้คนที่ยังมีความเชื่อฝังแน่นในศาสนาอื่น ไม่ว่าจะเป็ศาสนาพราหมณ์ หรือฮินดู ที่มีศาสนิกมากที่สุด และศาสนาของพวกศาสนาทั้ง ๖ ด้วยเหตุที่ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่เปรียบมิได้นี้ จึงถือได้ว่า ความรู้สึกสูงส่งเช่นนี้เป็นความรักที่สะอาดที่สุด เท่าที่มนุษย์จะพึงมีได้

ไอ้พิมพา	ราहुล	อย่าขุ่นข้อง
ที่พี่ต้อง	จากกมล	ไปค้นหา
พี่ไม่อาจ	ฝืนหลัก	กลับนิทรา
ภาพชรา	มรณะ	มันปักใจ
ความรักเจ้า	ฤๅบรรเทา	ความมืดทุกข์
รอพี่กลับ	มาปลุก	เจ้าสุกใส
แสวงหา	แสงธรรม	ส่องนำใจ
เป็นพุทธะ	จรัสไว้	ให้โลกเอย ฯ

พวกเราพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย ควรได้ตระหนัก และคอยระลึกนึกถึงอยู่เสมอ ถึงความรักของพระพุทธเจ้าว่ายิ่งใหญ่แค่ไหน ที่เรียกว่า มีพุทธานุสติประจำใจ ชีวิตก็จะมีแต่สิริมงคลเสมอไป แม้จะต้องตายไปเมื่อใด ก็จะมีสุคติภูมิเป็นที่หมายแน่อน

เนื้อหาในโพธิยาลัยฉบับนี้
จึงมีเรื่องเกี่ยวกับมาฆบูชา ที่
อยากแนะนำเป็นพิเศษ คือ เรื่อง
โอบาทปาติโมกข์ ของพระ-
อาจารย์มหาประนอม ฌมา-
ลงกาโร รองเจ้าอาวาสวัดจากแดง
เป็นเรื่องที่พิเศษมากๆ อยาก
เชิญชวนให้ท่านผู้อ่าน อ่านก่อน
เป็นเรื่องแรก แล้วท่านจะพบว่า
น่าสนใจ ได้แง่คิดดีๆ มากมาย
ที่นำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตของ
เราได้ รวมถึงกวีนิพนธ์ มาฆบูชา
รำลึก เพื่อน้อมรำลึกถึงวันมาฆ-
บูชาที่ผู้เขียนเขียนเพื่อเป็นพุทธ-
บูชา โดยใช้ตัวหนังสือแทนมาลัย
ดอกไม้แสนสวยถวายแด่องค์
พระศาสดา นอกนั้นก็จะมีเรื่อง
ดีๆ ที่เน้นคุณภาพ ความแปลก
ใหม่ หลายเรื่องขอยืนยันว่า หา
อ่านที่ไหนไม่ได้ เพราะนักเขียน
ของเรามีความพิเศษ อย่างที่เรา
ภูมิใจนำเสนออย่างยิ่ง

คณะผู้จัดทำได้ทราบข่าว
จากประชาสัมพันธ์วัดจากแดง
ว่า มีผู้ขอสมัครเป็นสมาชิกประจำ
บางรายช่วยบริจาคค่าจัดพิมพ์
ด้วยเห็นคุณค่าของหนังสือนี้
และบางท่านสมทบพิมพ์เพื่อไป
แจกตามห้องสมุดต่างๆ สิ่งเหล่านี้
ล้วนเป็นกำลังใจให้กับคณะผู้
จัดทำ ที่ทำงานด้วยใจ ด้วย
ความรู้สึที่ดีๆ ที่มุ่งหวังการสืบ
ต่ออายุพระพุทธศาสนา และ
การทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ให้แก่
สังคม

คณะผู้จัดทำ

ประธานที่ปรึกษา

พระครูธรรมธรสุมนต์ นนทิกโก
อัครมหาบัณฑิต

บรรณาธิการอำนวยการ

พระมหาประนอม ฌมาลงกาโร

บรรณาธิการบทความ

พนิตา อังจันทร์เพ็ญ
panitaang@gmail.com

บรรณาธิการฝ่ายศิลป์

พัสริน ไชยโคตร
เอมมิกา แก้วสรดี
วันเพ็ญ พรหมเมือง

กองบรรณาธิการ

คณะสงฆ์วัดจากแดง
สำนักงาน : วัดจากแดง
๑๖ หมู่ ๖ ถ.เพชรหึงษ์
ช.เพชรหึงษ์ ๑๐
ต.ทรงคนอง อ.พระประแดง
จ.สมุทรปราการ ๑๐๑๓๐
โทรศัพท์. ๐๒-๔๖๔-๑๑๒๒

ภาพปก

วันมาฆบูชา

วาดโดย

อ.ค่านวน ชานันโท

ออกแบบปก

เอนก เอื้อการุณวงศ์

เครดิตภาพ

มนตรี ศิริธรรมปิติ

อุปถัมภ์อุปกรณ์

คอมพิวเตอร์โดย
คุณพัชรพิมล ยังประภากร
ประธานกรรมการสินค้า
แบรนด์ 'สุวิมล'

ดำเนินการจัดพิมพ์โดย

สาละพิมพ์การ
๙/๖๐๙ ต.กระทุ่มล้ม
อ.สามพราน จ.นครปฐม
โทร. ๐๒-๔๒๙๒๔๕๒,
๐๘๖-๕๗๑๑๖๘๕

๑. โอบาทปาติโมกข์	๓
<i>(พระอาจารย์มหาประนอม ฌมาลงกาโร)</i>	
๒. กวีนิพนธ์ : มาฆบูชารำลึก	๑๔
<i>(รัตนวลี, อีร์ปัญญา)</i>	
๓. มาฆะไมโมฆะ	๑๕
<i>(อีร์ปัญญา)</i>	
๔. พระพุทธรูปสำคัญ :	๑๘
พระพุทธรูปปางปฐมเทศนา ประเทศอินเดีย <i>(กองบรรณาธิการ)</i>	
๕. ที่มาของชื่อตีสสะ (จบ)	๑๙
<i>(อีร์ปัญญา)</i>	
๖. ภาษาคนภาษาธรรมในพระไตรปิฎก	๒๓
นรก-สวรรค์ ของพุทธ <i>(บุญณวิไล)</i>	
๗. ดำนาคา	๒๗
พระอรหันต์ ๘ ทิศ (ตอนจบ) <i>(วิเทศทัย)</i>	
๘. คนดีที่คนไทยไม่ลืม	๓๑
ศ.ดร.ปวย อึ้งภากรณ์	
๙. พุทธบริษัทกับไสยศาสตร์	๓๖
และเรื่องเหนือธรรมชาติ <i>(พุทธสาวิกา)</i>	
๑๐. ของฝากวันตรุษจีน เรื่องของเจ้า	๓๙
<i>(ปัญญา)</i>	
๑๑. หนังสือดีที่ควรมี : พจนานุกรมพุทธศาสตร์	
ฉบับประมวลธรรม	
	๔๐
๑๒. มุมมอง : เวลานี้วิกฤติแล้ว	๔๒
<i>(พระไพศาล วิสาโล)</i>	
๑๓. ใต้ฟ้าวัดจากแดง	๔๗
<i>(กองบรรณาธิการ)</i>	

โองาบทปาตีโมกข์

พระอาจารย์มหาประนอม ธมฺมาลงกาโร

นโม ตสส ภควโต อรหโต สรรพสัมพุทฺธสฺส.

ขณฺตี ปรมํ ตโป ตีติกฺขา

นิพฺพานํ ปรมํ วทนฺตี พุทฺธา

น หิ ปพฺพชิตฺโต ปรุสฺมาตี

น สมนฺโณ โหตี ปรี วิเทษฺยนฺโต.

สพฺพปาปสฺส อกรณํ

กุสลสฺสุปสมฺปทา

สจฺจิตฺตปริโยทปนํ

เอตํ พุทฺธานสาสนํ.

อนฺุปฺวาโท อนฺุปฺมาโต

ปาฎิโมกฺเข จ สํวโร

มตฺตถณฺณฺตฺตา จ ภตฺตสฺมี

ปนฺนตฺถจฺ สยนาสนํ

อริจิตฺเต จ อาโยโค

เอตํ พุทฺธานสาสนํ.

(ที. มหา. ๑๐/๕๗/๕๔)

โอกาสที่วันมาฆบูชาได้เวียนมาบรรจบครบรอบอีกวาระหนึ่ง ในวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙ นี้ อาตมาภาพจะได้แสดงพระธรรมเทศนาในหัวข้อเรื่อง **โอวาทปาติโมกข์** เพื่อให้ศรัทธาสาธุชนทั้งหลาย ได้เข้าใจเป็นลำดับสืบต่อไป

เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเราได้ตรัสรู้ อริยสัจ ๔ ในวันเพ็ญเดือน ๖ ที่โคนต้นศรีมหาโพธิ์ ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญจนา ตำบลอุรุเวลาแล้ว ประทับเสวยวิมุตติสุขอยู่ที่บริเวณนั้น ๗ สัปดาห์ จากนั้น เสด็จไปเมืองพาราณสี ทรงแสดงธรรมโปรดปัญจวัคคีย์ ทั้ง ๕ มีอัญญาโกณฑัญญะ เป็นต้น ให้บรรลุพระอรหันต์ ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน จากนั้น ทรงจำพรรษาแรกที่ป่านั้นนั่นเอง ในระหว่างพรรษาทรงแสดงธรรมโปรดพระยสะ พร้อมทั้งบริวาร และภิกษุทั้งหลาย ๓๐ ซึ่งในขณะนั้นรวมแล้วก็เป็นพระอรหันต์จำนวน ๖๑ รูป

ออกพรรษาแล้ว พระพุทธองค์เสด็จจาริกจากที่นั่นตามลำพัง มุ่งหน้าสู่ตำบลอุรุเวลาอีกครั้ง ทรงแสดงธรรมโปรดชฎิล ๓ พี่น้อง มีอุรุเวลกัสสปะ เป็นต้น พร้อมทั้งชฎิลบริวารจำนวน ๑,๐๐๐ รูป ให้บรรลุพระอรหันต์

จากนั้น เสด็จไปกรุงราชคฤห์พร้อมด้วยพระภิกษุ ๑,๐๐๐ รูป ประทับอยู่ ณ สวนตาลหนุ่ม ทรงแสดงธรรมโปรดพระเจ้าพิมพิสาร พระเจ้าแผ่นดินมคธ พร้อมด้วยพสกนิกรจำนวนมากให้บรรลุพระโสดาบัน

วันรุ่งขึ้น ได้เสด็จไปในพระราชวังของพระเจ้าพิมพิสาร พร้อมด้วยหมู่พระภิกษุ ทรงรับอุทยานเวฬุวัน หรือสวนไผ่ ที่พระเจ้าพิมพิสารทรงถวายให้เป็นวัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนา

ณ วัดเวฬุวันนี้เอง พระพุทธองค์ทรงแสดงธรรมโปรดอุปติสสมาณพและโกลิตมาณพ ก็คือพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะนั่นเอง พร้อมทั้งบริวาร ๒๕๐ รูป พระมหาโมคคัลลานะอุปสมบทแล้ว ๗ วัน จึงบรรลุพระอรหันต์ ส่วนพระสารีบุตร อุปสมบทแล้ว ๑๕ วัน จึงบรรลุพระอรหันต์ ซึ่งก็ตรงกับวันเพ็ญเดือน ๓ อันเป็นวันเดียวกันกับวันมาฆบูชานั่นเอง รวมเวลาตั้งแต่ตรัสรู้จนถึงวันมาฆบูชาเป็น ๙ เดือน

แต่เหตุการณ์ในวันมาฆบูชา นั้น พระภิกษุสงฆ์จำนวน ๖๑ รูป มีพระปัญจวัคคีย์ เป็นต้น ที่ได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ก่อน ไม่ได้เข้าร่วมประชุมด้วย พระภิกษุสงฆ์ที่ได้เข้ามาประชุม ๑,๒๕๐ รูป นั้น ก็คือพระภิกษุสงฆ์ที่เคยเป็นชฎิล ๓ พี่น้อง พร้อมทั้งบริวาร ๑,๐๐๐ รูป และพระสารีบุตร พระโมคคัลลานะ พร้อมทั้งบริวาร ๒๕๐ รูปนั่นเอง

เหตุอัศจรรย์ในวันมาฆบูชา

วันมาฆบูชามีความสำคัญสำหรับชาวพุทธที่ควรสำเหนียกเอาไว้ ก็คือ เป็นวันที่เกิดเหตุการณ์อัศจรรย์ เรียกว่า **จาตุรงคสันนิบาต** การประชุมพร้อมด้วยองค์ ๔ คือ

๑. วันนั้นเป็นวันมาฆนักษัตรฤกษ์ วันเพ็ญเดือน ๓ มีดาวมาฆะประกอบกับดวงจันทร์เต็มดวง

๒. พระภิกษุจำนวน ๑,๒๕๐ รูป มาประชุมกันโดยมิได้นัดหมาย สมัยโบราณนัดหมายด้วยคำพูด ด้วยวาจา แต่พระภิกษุที่มาประชุมกันนั้น เป็นพระอรหันต์ ชีนาสพที่ได้อภิญญา ๖ ซึ่งในอภิญญา ๖ จะมีอยู่

ข้อหนึ่ง คือเจโตปริยญาณ ญาณที่สามารถหยั่งรู้ใจผู้อื่นได้ เมื่อท่านรู้ใจของกันและกันได้ จึงมาประชุมกันโดยไม่ต้องใช้วาจานัดหมายเลย

๓. พระภิกษุเหล่านั้นล้วนเป็นพระอรหันต์ ได้อภิญญา ๖ ในบรรดาพระภิกษุที่มาประชุมกันนั้น ไม่มีภิกษุที่เป็นพระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี หรือพระอรหันต์อย่างธรรมดาเลย แต่ทุกรูปล้วนเป็นพระอรหันต์ ชีณาสพ และได้ภิญญา ๖ คือ อิทธิวิธิต่างๆ ได้ ทิพยโสด มีหุทิพย์ เจโตปริยญาณ กำหนดรู้ใจผู้อื่น ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ระลึกชาติได้ ทิพยจักขุ มีตาทิพย์ และ อาสวักขยญาณ รู้การทำอสังขให้สิ้นไป

๔. พระภิกษุเหล่านั้นล้วนบวชด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทา คำว่า เอหิ แปลว่า จงมา ภิกขุ แปลว่า ภิกษุ พระพุทธองค์ตรัสประโยคภาษาบาลีว่า เอหิ ภิกขุ แปลว่า จงเป็นภิกษุมาเถิด แล้วพระพุทธองค์ก็จะตรัสต่อไปว่า ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว จงประพฤติพรหมจรรย์เถิด เมื่อพระพุทธองค์ตรัสประโยคนี้อันจบ ผู้ที่จะเป็นพระภิกษุ เสื้อผ้าไม่ต้องถอด ผมและหนวดไม่ต้องโกน หายไปโดยอัตโนมัติ อัฐบริหารไม่ต้องไปแสวงหา จะมาสวมที่กายทันที แม้บวชในวันนั้นก็เหมือนพระเถระที่บวชมาแล้ว ๑๐๐ พรรษา

ถามว่า ได้อัฐบริหารมาจากไหน

ตอบว่า ได้มาด้วยบุญฤทธิ์ ก็คือการได้ถวายอัฐบริหารไว้ในพระศาสนา เช่น ในช่วงที่เราไปทอดกฐิน องค์กรกฐินก็คือไตรจีวร หรือเราเคยเป็นเจ้าของงานบวชให้ใครสักคนหนึ่ง งานบวชสิ่งสำคัญที่สุดก็คือ ไตรจีวร อัฐบริหาร ฉะนั้น ถ้าเราเคยทำบุญเช่นนี้ เวลาเราฟัง

ธรรมะได้บรรลุ พระพุทธองค์ตรัสว่า เอหิ ภิกขุ เราไม่ต้องไปหาบาตร ไปหาไตรจีวร ไม่ต้องโกนศีรษะ ทุกอย่างก็จะเป็นภิกษุโดยอัตโนมัติด้วยบุญฤทธิ์

ในสมัยพระพุทธเจ้าพระองค์หนึ่งๆ จะมีวัน **จาตุรงคสันนิบาต** เพียงวันเดียวเท่านั้น หลังจากนั้นเป็นต้นไป พระพุทธองค์ก็ทรงแสดงโอวาทปาติโมกข์เหมือนเดิมตลอดระยะเวลา ๒๐ พรรษา ในช่วงนี้เรียกว่า **ปฐมโพธิกาล** พระพุทธยังไม่ทรงแสดงโอวาทปาติโมกข์

เหตุการณ์ในวันมาฆบูชา

ช่วงเช้า พระพุทธองค์ทรงแสดง **เวทนาปริคคหสูตร** โปรดหลานของพระสารีบุตร ชื่อว่านายทีฆนขะ ที่ถ้ำสุกรขาตา ภูเขาศิขณภูฏ ให้บรรลุพระโสดาบัน และเป็นเหตุให้พระสารีบุตรที่กำลังนั่งขัดให้พระพุทธองค์อยู่ในขณะนั้น น้อมจิตใช้โยนิโสมนสิการพิจารณาตามกระแสธรรม ก่อนจะถึงเพลาท่านก็ได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ พร้อมปฏิสัมภิทา

ในช่วงบ่ายวันเดียวกัน พระภิกษุสงฆ์ ๑,๒๕๐ รูป ก็มาประชุมกันโดยมิได้นัดหมายที่วัดเวฬุวัน และในช่วงเย็น พระพุทธองค์ก็ได้ทรงแสดงโอวาทปาติโมกข์

ความหมายและความสำคัญของโอวาทปาติโมกข์

แท้จริงแล้ว ทุกๆ วัน พระพุทธองค์ก็ทรงแสดงโอวาทปาติโมกข์แก่พระภิกษุสงฆ์ว่า เธอทั้งหลายจงยังประโยชน์ตนและประโยชน์ท่าน ให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาทเถิด ซึ่งถือว่าเป็นโอวาทปาติโมกข์ธรรมดา แต่

โหวาทปาติโมกข์ที่ทรงแสดงในวันมาฆบูชาขึ้น
ถือว่าเป็นโหวาทปาติโมกข์พิเศษ

คำว่า **ปาติโมกข์** เขียนบาลีว่า **ปาติ-**
โมกข์ มาจาก **ป + อติ + โมกข์** แปลว่า
ทำให้หลุดพ้นโดยพิเศษ ผู้ใดปฏิบัติตามแล้ว
จะทำให้ผู้นั้นหลุดพ้นจากทุกข์ในอบายภูมิ
คือ นรก เปรต อสุรกาย สัตว์เดรัจฉาน
และจากทุกข์ทั้งปวงในสังสารวัฏ

ในเวลาเขียนเป็นภาษาไทยหรือบาลีก็ตาม
ต้องเขียนด้วย อักษร ต ว่า ปาติโมกข์
หรือ ปาติโมกข์ การเขียนด้วย อักษร ฎ
ถือว่าเป็นถูกต้อง

ปาติโมกข์ ๒ อย่าง

ปาติโมกข์ มี ๒ อย่าง คือ อาณาปาติโมกข์
และโหวาทปาติโมกข์

๑. อาณาปาติโมกข์ คือ บทบัญญัติที่
พระพุทธองค์ตรัสห้าม เช่น ห้ามฆ่าสัตว์ ห้าม
ลักทรัพย์ ห้ามประพฤตินิโคตติในกาม บทบัญญัติ
ที่ตรัสห้ามอย่างนั้นทั้งหมด เป็นกฎบัญญัติ
เพื่อใช้บังคับพระภิกษุสงฆ์ รูปใดไม่ปฏิบัติ
ตามก็มีโทษ เช่น ปาราชิก ๔ ข้อ ถ้าภิกษุ
ล่วงละเมิดข้อใดข้อหนึ่งก็ถือว่าขาดจากความเป็น
ภิกษุ และอาณาปาติโมกข์นี้ ผู้แสดงคือ
พระสาวกเท่านั้น

อาณาปาติโมกข์ สำหรับญาติโยม คือ
ศีล ๕ ข้อ สำหรับพระ คือ ศีล ๒๒๗ ข้อ
ซึ่งพระภิกษุสงฆ์ต้องลงอุโบสถทุกกึ่งเดือน
ขึ้นต้นด้วยบทว่า **สุณตฺ เม ภนฺเต สฺโฆ,**
อชฺชุปฺสโต ปนฺนโรโส, ยถิ สํขสฺส ปตฺตกลลํ,
สฺโฆ อุปฺสถํ เภรยฺย, ปาติโมกฺขํ อุตฺทิสฺเสยฺย.

เป็นต้น จนจบ ถ้าสวดเร็วก็ ๒๒ นาที สวด
ช้าก็ประมาณสัก ๔๕ นาที

๒. โหวาทปาติโมกข์ คือ บทบัญญัติที่
เป็นคำสอนเป็นโหวาท เช่น ทรงแสดงว่า
เราไม่ควรทำบาปทั้งปวง เราควรทำกุศลให้
ถึงพร้อม เราควรทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว
ไม่มีคำสั่งบังคับ เป็นศีลในเชิงปฏิบัติ ที่เป็น
อาจารย์ หรือเป็นธรรมะที่พระพุทธองค์
ทรงให้โหวาท แต่ว่าไม่ใช่เป็นข้อบังคับ ถ้า
ใครทำก็มีประโยชน์ ไม่ทำก็ไม่เป็นประโยชน์
และโหวาทปาติโมกข์นี้ ผู้ที่แสดงคือพระ-
สัมมาสัมพุทธเจ้าเท่านั้น

และปาติโมกข์ ๒ อย่างนี้ เวลาแห่งการ
แสดงแตกต่างกัน โหวาทปาติโมกข์ พระ-
พุทธองค์ใช้เวลาในการแสดง ๒๐ ปีแรก
หลังจากตรัสรู้ หลังจากนั้น จนถึงพรรษาที่
๔๕ เป็นการแสดงอาณาปาติโมกข์

การแสดงปาติโมกข์ของพระพุทธเจ้าแต่ละ พระองค์

พระพุทธเจ้าในอดีตทรงแสดงปาติโมกข์
ต่างกันใหม่ ต่างกัน คือ พระพุทธเจ้าพระนาม
ว่า **กกุสันธะ** พระนามว่า **โกนาคมนะ** พระ-
นามว่า **กัสสปะ** และพระพุทธเจ้าของเรา
ทรงแสดงปาติโมกข์ทั้ง ๒ อย่าง คือ อาณา
ปาติโมกข์ และโหวาทปาติโมกข์

ส่วนพระพุทธเจ้าพระนามว่าวิปัสสี พระ-
นามว่าเวสสภู ไม่ทรงแสดงอาณาปาติโมกข์
ทรงแสดงเฉพาะโหวาทปาติโมกข์ เพราะคน
ที่บวชเข้ามาบรรลุนั้นพระอรหันต์หมด ไม่มี
ภิกษุรูปใดล่วงละเมิดเลย ในยุคพระพุทธเจ้า
พระนามว่าวิปัสสี ทรงแสดงโหวาทปาติโมกข์
๖ ปี ต่อ ๑ ครั้ง และภายใน ๖ ปี นั้น ไม่มี

เหตุการณ์เลวร้ายใดๆ เกิดขึ้นเลย มีแต่คนดี ไม่มีใครทำชั่วเลย

และในช่วงที่มีเฉพาะโอวาทปาติโมกข์ การแสดงธรรมใช้ระบบโทรจิต ไม่มีเสียงแสดงธรรม พระภิกษุทุกรูปที่มานั่งฟังธรรม จำนวนหมื่นรูปแสนรูปก็เงิบหมด พระพุทธเจ้า ผู้แสดงธรรมก็ไม่มีเสียง ส่งแต่จิตไปถึงทุกรูปว่า เธออย่าตริกันอย่างนี้ คืออย่าตริอกุศลวิตก จงตริในกุศลวิตก ถ้าเธอตริในกุศลวิตก ๓ จิตของเธอก็จะหลุดพ้น พอแสดงธรรมจบก็ได้บรรลุ

ปาติโมกข์มีผลต่ออายุพระศาสนา

การที่พระพุทธเจ้าไม่ได้ทรงแสดงอาณาปาติโมกข์ไว้นั้น จะเป็นเหตุให้อายุพระศาสนาไม่ยืนยาว เพราะพระศาสนาตั้งอยู่ ๒ ช่วง คือ ช่วงแรก เป็นพระอรหันต์ ช่วงที่ ๒ เป็นปุถุชน ฉะนั้น หลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว พอพระภิกษุสงฆ์ชุดแรกที่บวชเข้ามาปรินิพพานหมด พระภิกษุสงฆ์ที่บวชเข้ามาชุดหลังจึงไม่มีวินัยบัญญัติ ไม่มีคำสอนเหลืออยู่ พระภิกษุสงฆ์ก็ไม่รู้จะประพฤติตนอย่างไร วางตัวไม่ถูก ทำตัวไม่ถูก เพราะการแสดงธรรมก็ไม่มี การแสดงวินัยก็ไม่มี ธรรมะที่เหลือเป็นพระไตรปิฎกอย่างเราก็ไม่มี พระศาสนาจึงตั้งอยู่ได้ไม่นาน

แต่พระศาสนาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเรา ในช่วง ๒๐ พรรษาแรก ผู้บวชเข้ามาได้บรรลุธรรม แต่หลังจากนั้น เริ่มมีปุถุชนเข้ามาบวชแต่ยังไม่ได้บรรลุธรรม แล้วก็ทำผิด ผ่าฝืน พระพุทธองค์ก็ทรงบัญญัติสิกขาบท บัญญัติจนถึงครบ ๒๒๗ ข้อ และ

เมื่อพระภิกษุรุ่นแรกปรินิพพานไป ถึงแม้พระภิกษุรุ่นหลังยังไม่ได้บรรลุธรรม แต่มีวินัยคืออาณาปาติโมกข์เป็นกรอบอยู่ พระศาสนาจึงตั้งอยู่ได้นานถึง ๕,๐๐๐ ปี

ฉะนั้น โอวาทปาติโมกข์ เราได้ฟังกันทุกปีๆ ก็เป็นสิ่งที่ดี เพราะการได้ยินบ่อยๆ มากกระตุ้นบ่อยๆ ทำให้เราสำนึกบ่อยๆ ได้สร้างกุศลบ่อยๆ ก็มีโอกาสดำบรรลุธรรม

อรรถาธิบายโอวาทปาติโมกข์

พระพุทธองค์ทรงเริ่มด้วยพระคาถาแรกว่า **ขณฺติ ปรมํ ตโป ตีติกฺขา** ขันติ คือ ความอดทน ความอดกลั้น เป็นตบะอันยอดเยี่ยม

ตบะ ในที่นี้ ก็คือ ธรรมะที่เป็นเครื่องในการเผาผลาญกิเลสให้เหือดหายไป หลាយๆ ทาน ก็สงสัยว่า โอวาทปาติโมกข์ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเทศน์โปรดญาติโยมหรือพระภิกษุสงฆ์ ความจริงแล้ว พระพุทธองค์ทรงเทศน์โปรดพระภิกษุสงฆ์โดยเฉพาะ เพราะอะไร เพราะผู้ที่มาประชุมทั้งหมด ๑,๒๕๐ รูป เป็นพระภิกษุสงฆ์ทั้งหมด ไม่มีญาติโยมเลย

พระพุทธองค์ตรัสสอนให้พระภิกษุได้รู้ว่าชีวิตของตนจะต้องทำอะไร เริ่มตั้งแต่ จะทำลายกิเลสได้ต้องมีขันติ อดทน ในขณะที่เจริญวิปัสสนากรรมฐาน เช่น เมื่อนั่งอยู่เมื่อยพอนั่งเมื่อยสักพักหนึ่ง บอกว่าใครเมื่อย เราเมื่อยแล้ว เราก็จะเปลี่ยนอิริยาบถแล้วเรานั้นยังมีอยู่ ตราบใด ทิฏฐิที่เข้าไปยึดมั่นถือมั่นในตัวเราของเราก็ยังมีอยู่ กิเลสก็ยังละไม่ได้ ตราบนั้น

แต่ถ้ามีขันติ เมื่อโยม เมื่อโย ใครเมื่อโย
ขันธ ๕ เมื่อโย ทำไมจึงเมื่อโย เพราะขันธ ๕
เป็นกองแห่งทุกข์ ไม่ใช่เราเมื่อโย เริ่มคลาย
มองเห็นว่า ที่เมื่อโยนั้น เพราะมีขันธ ๕ อยู่
ขันธ ๕ เป็นกองแห่งทุกข์ ถ้าไม่มีขันธ ๕ นี้
แล้ว การรับรู้่ว่าปวดว่าเมื่อโย จะมีไหม ก็ไม่มี
ฉะนั้น ที่ปวดที่เมื่อโยเป็นเพียงอาการของขันธ
๕ แสดงทุกขอริยสังให้เรารู้

เราจะรู้ได้อย่างไรว่า ทุกขอริยสังแสดง
ให้เรารู้ ขันธ ๕ อุดหนุนดูว่า ที่เมื่อโย ไม่ใช่เรา
เมื่อโย ขันธ ๕ กำลังแสดงอาการ คือ ทุกข-
อริยสังให้เรารู้ ทนดูสักนิด ก็จะเห็นว่า
ขันธ ๕ นี้ เป็นทุกข์จริงๆ

เมื่อเห็นทุกข์แล้ว ก็จะรู้ว่า สภาพของ
ทุกข์คืออะไร ทนไม่ไหว สภาพที่ทนได้ยาก
ยิ่งนั่ง ยิ่งเมื่อโย ยิ่งนั่ง ยิ่งปวด นี่คือนสภาพของ
ทุกข์ สภาพที่ทนได้ยาก ถ้ามีขันธก็จะเห็น
สภาพอย่างนี้

แต่ถ้าไม่มีขันธ พอทำท่าจะเมื่อโย ก็เปลี่ยน
อิริยาบถเสียแล้ว พอขยับก็หายใจเมื่อโยทันที
ทำไมจึงขยับ เพราะคิดว่า เราเมื่อโย เมื่อยังมี
เรา มีเขา อยู่ตรงรอบใด ความเมื่อโยก็ยิ่งเกิด
อยู่ตรงนั้น

แต่ถ้ามีขันธ อุดหนุนดู ที่ปวดที่เมื่อโยนั้น
เป็นเพียงขันธ ๕ แสดงอาการให้เรารู้ มีขันธ
ก็จะสามารถเผาผลาญกิเลสได้

นิพพานัน ปรมิ วทนติ พุทธา พระพุทธเจ้า
ทุกพระองค์ตรัสว่า พระนิพพานเป็นสิ่งที่สูงสุด

พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า และ
พระอนุพุทธเจ้าคือพระอรหันตสาวกทั้งหลาย
กล่าวว่าพระนิพพานเป็นธรรมยอดเยี่ยมโดย
อาการทั้งปวง เพราะคำว่า นิพพาน แปลว่า

การดับ ดับอะไร ดับทุกข์ ทุกข์ไหน มีทุกข์
๒ อย่าง คือ ทุกข์กายและทุกข์ใจ

นิพพานส่วนแรกที่เราได้จากการบรรลุ
สามารถดับทุกข์ใจได้ ทุกข์ใจเกิดจากอะไร
เกิดจากกิเลสตัณหา แต่ถ้าเราปฏิบัติไปถึง
นิพพาน ทุกข์แรกที่เราดับได้คือทุกข์ใจ แต่
ถ้าเราเข้าถึงอนุภาติเสสนิพพาน ทุกข์กายก็
เป็นอันว่าดับไปด้วย เพราะฉะนั้น เป้าหมาย
ที่พระภิกษุบวชมาในพระศาสนา คืออะไร
การปฏิบัติเพื่อเข้าถึงพระนิพพาน คือการ
ดับทุกข์ ได้แก่ ทุกข์ทางใจ แล้วก็ทุกข์ทาง
กาย ทั้ง ๒ อย่าง นั้นเอง

น หิ ปพพชิต **ปรูปขมาติ** ผู้เข้าไป
เบียดเบียนผู้อื่น เข้าไปทำร้ายผู้อื่น ไม่ชื่อว่า
เป็นบรรพชิต

ปรูปขมาติ ผู้เข้าไปเบียดเบียนผู้อื่นด้วย
กาย ด้วยวาจา ด้วยใจ **น หิ ปพพชิต** ไม่
ชื่อว่าเป็นบรรพชิต ไม่ชื่อว่าเป็นนักบวช ที่
แท้จริง

บุคคลที่ประสบกับอารมณ์หรือสิ่งที่ไม่
น่าปรารถนา ก็ไม่มีขันธ ความอดทน เกิด
ความโกรธ ความขัดเคืองแล้ว ก็เข้าไปทำร้าย
เบียดเบียนผู้อื่นสัตว์อื่นทุกจำพวก โดยที่สุด
แม้สัตว์เล็กๆ เช่น เหลือบ ยุง เป็นต้น ให้ได้
รับความลำบากหรือถึงแก่ชีวิต ด้วยก้อนดิน
ก้อนไม้ และด้วยการกล่าวร้ายต่างๆ และ
บุคคลที่ประสบกับอารมณ์หรือสิ่งที่ไม่ปรารถนา
ยินดีแล้ว ก็ไม่มีสติติกา ความอดกลั้น เกิด
ความยินดีแล้ว ก็เข้าไปทำร้าย เบียดเบียน
ทำผิดต่อผู้อื่น บุคคลที่ขาดขันธและสติติกา
ทั้ง ๒ ประเภทดังกล่าวนี้ ไม่ชื่อว่าเป็น
บรรพชิต เพราะไม่ขจัดมลทินคือความชั่ว
ออกไป

หลายๆ ท่าน พอบอกว่า เบียดเบียนผู้อื่น ก็นึกถึงแต่ผู้อื่น แต่ในขณะที่เดียวกัน เราก็ลืมนึกว่า ถ้าเราไม่รักษาศีล ก็ถือว่า เบียดเบียนผู้อื่นด้วย เบียดเบียนผู้อื่นคือใคร **ปรี สิลี**. **ศีล** ชื่อว่า **ประ** (ผู้อื่น). **ผู้อื่น** ในที่นี้ มี ๒ อย่าง คือ คนอื่นนอกจากเรา และ **ศีล ๕** ของเรา

ถ้าเราล่วงละเมิดศีล ๕ ก็ถือว่า เราเบียดเบียนผู้อื่น ที่เรียกว่า **ประ** ฉะนั้น **ปรูปฆาตี** จึงไม่ใช่เบียดเบียนคนอื่นอย่างเดียวนะ แม้เราไม่รักษาศีล ๕ ก็ถือว่า **ปรูปฆาตี** เบียดเบียนผู้อื่นคือศีลด้วย

น สมโณ โหติ ปรี วิเทษยนโต ผู้ทำให้ผู้อื่นลำบากอยู่ ไม่เชื่อว่าเป็นสมณะ

แม้บุคคลจะไม่เข้าไปเบียดเบียน คือไม่ฆ่าผู้อื่น แต่ทำให้ผู้อื่นลำบาก เป็นทุกข์ เช่น ใช้ก้อนดิน ท่อนไม้ ทูตตีผู้อื่น เป็นต้น บุคคลนั้นยังเบียดเบียนผู้อื่นเช่นนั้น ก็ไม่เชื่อว่าเป็นสมณะ เพราะคำว่า **สมณะ** แปลว่า ผู้สงบจากบาปอกุศล ผู้ระงับจากการเบียดเบียนสัตว์อื่น

สพฺพปาปสฺส อภฺรณํ การไม่ทำบาปทั้งปวง ทั้ง ทางกาย ทางวาจา ทางใจ ก็คือ การไม่ให้บาปอกุศลทั้งปวงเกิดขึ้นในสันดานของตน ด้วยศีลสังวรคือการไม่ล่วงละเมิดศีล

กุสลสฺสุปสมฺปทา การทำกุศลทุกอย่างให้ถึงพร้อม การทำกุศลทุกอย่างที่ชาวบ้านเข้าใจก็คือ กุศลกรรมบถ ๑๐ แต่ถ้านักวิปัสสนากุศลที่ควรทำให้ได้ ๔ อย่าง คือ ๑. มหากุศล ๒. รูปาวจรกุศล ๓. อรูปาวจรกุศล ๔. มรรค-กุศล นี่คือกุศล ๔ ที่นักปฏิบัติควรปฏิบัติ

คือเจริญวิปัสสนาแล้วทำอย่างไรจะให้มรรคกุศลเกิดขึ้น มรรคกุศล คือ โสตาปัตติมรรค สกทาคามิมรรค อนาคามิมรรค อรหัตตมรรค นั่นคือการยังกุศลให้ถึงพร้อม

สจิตตปริโยทปนํ การทำจิตของตนให้ผ่องใส ผ่องแผ้ว เริ่มจากการสวดมนต์ไหว้พระ ในขณะที่จิตเป็นกุศล จิตก็ผ่องใสแล้ว เจริญสมถภาวนา จิตสงบได้มาน จิตก็ผ่องใสระดับหนึ่ง หรือเจริญวิปัสสนาจนจิตหมดจากกิเลส จิตก็ผ่องใสสูงสุด บริสุทธิ์โดยประการทั้งปวง

เอตํ พุทฺธานสาสนํ นี้เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย

คำนี้ว่า การไม่ทำบาปทั้งปวงด้วยศีลสังวรแล้วยังกุศลให้ถึงพร้อมด้วยสมณะและวิปัสสนาแล้วทำจิตให้ผ่องใสบริสุทธิ์ด้วยพระอรหัตตผล เป็นคำพร่ำสอนของพระพุทธเจ้า

อนุปวาโท การไม่เข้าไปว่าร้ายผู้อื่น คือการไม่กล่าวโทษผู้ใดผู้หนึ่งด้วยวาจา

อนุปฆาโต การไม่เข้าไปเบียดเบียนผู้อื่น คือการไม่เข้าไปทำร้ายผู้ใดผู้หนึ่งจะด้วยกายก็ตาม ด้วยวาจาก็ตาม หรือแม้การคิดให้ผู้อื่นประสบความทุกข์ ความฉิบหาย เป็นต้น ก็เป็นสิ่งที่บรรพชิตควรเว้นด้วยเช่นกัน

เวลาจะแสดงธรรมทุกครั้ง แม้จะอยู่ในวัดปกติธรรมดา ถึงเป็นพระแล้ว ก็ไม่เข้าไปว่าร้ายผู้อื่น เพราะอะไร โทษของบุคคลอื่นเห็นง่าย แต่โทษของตนเองนั้น เห็นยาก ฉะนั้น พระภิกษุอย่าพึงแสวงหาโทษของบุคคลอื่น พึงแสวงหาโทษของตนเอง ไม่เข้าไปว่าร้ายผู้อื่น ไม่เข้าไปเบียดเบียนผู้อื่น

ปาติโมกข์ จ ส่วโร สำรวมในปาติโมกข์ คือ การระวังไม่ให้ผิดศีล ละเมิดสิกขาบททั้งหลาย

มตตถนุตา จ ภตตสมิ ความเป็นผู้รู้จักประมาณในภัต คือรู้จักประมาณในการรับและการบริโภค

พระภิกษุเวลารับอาหารบิณฑบาตต้องรู้จักประมาณตัวเอง คือ ไม่รับมากเกินไป ถ้ารับมากเกินไป เมื่อไปถึงวัดแล้วทำอย่างไร ต้องแบ่งให้เพื่อนสหธรรมิก ไม่แบ่งก็ผิดกฎ และต้องรู้จักประมาณในการบริโภค บริโภคอย่างไร พระพุทธองค์ก็ทรงแนะนำไว้ว่า เมื่อบริโภค เหลืออีกสักคำสองคำก็จะอึด ให้หยุดฉันแล้วก็ดื่มน้ำแทน ไม่ใช่ฉันจนอึดแล้ว ดื่มน้ำตาม

ปนตถจ สยนาสน ความยินดีด้วยเสนาสนะอันสงัด คือความเป็นผู้สันโดษยินดีด้วยที่นอนที่นั่ง ที่อยู่อาศัยอันสงัด ที่เงียบสงบ ไม่มีคนพลุกพล่าน

ถ้าบวชเป็นพระภิกษุในพระศาสนาแล้ว ออกจากบ้านมาสู่วัดถือว่าปลีกวิเวกแล้ว เป็นกายวิเวก หลังจากนั้น ถ้าจะปฏิบัติธรรม ให้บรรลุ ต้องเลือกเสนาสนะอันสงัด ที่คนไม่พลุกพล่าน ถ้าเป็นพระต้องอาศัยอยู่ในมุมเงียบ มุมสงบ พระอรรถกถาจารย์อธิบายขยายความว่า อยู่ในกุฏิเล็กๆ ที่ไม่ค่อยมีคนผ่านไปมา ที่คนไม่ค่อยจะสนใจ อยู่ในมุมสงบนั้นแหละ เพื่อที่จะได้ปฏิบัติธรรม ไม่มีใครมารบกวน

ในบรรดาปัจจัย ๔ พระพุทธองค์ทรงแสดงตัวอย่างการใช้ปัจจัย ๒ อย่าง คือ บิณฑบาตและเสนาสนะ ส่วนการบริโภค

ใช้สอยปัจจัยอีก ๒ อย่าง คือ จีวรก็ดี คิลาน เกสซ์ก็ดี ก็ให้รู้โดยนัยนี้

อธิจิตเต จ อาโยโค การหมั่นประกอบชวนชวยในอธิจิต อธิจิต คือ จิตที่ยิ่งกว่าจิตทั่วๆ ไป ในที่นี้ ได้แก่ สมาบัติ ๘ นั้นเอง ซึ่งเป็นบาทแห่งวิปัสสนา และมรรคจิตผลจิต

จิตของคนเรามีดวงเดียว แต่เมื่อว่าโดยประเภทของอารมณ์ที่เกิดขึ้นแล้ว มีถึง ๘๙ ชนิด หรือ ๑๒๑ ชนิด ในบรรดาจิตเหล่านั้น จิตดวงไหนเรียกว่า สามัญจิต คือจิตธรรมดาทั่วๆ ไป และจิตดวงไหนเรียกว่า อธิจิต จิตที่ยิ่ง

จิตที่ไม่เข้าถึงฌาน เรียกว่า สามัญจิต เช่นตอนนี้เราฟังธรรมะ จิตของเราเป็นกุศลอยู่ แต่จิตที่เป็นกุศลดวงนี้ไม่สามารถกำจัดกิเลสออกไปได้ จึงเรียกว่าสามัญจิต ส่วนจิตที่เข้าถึงฌาน และจิตที่เข้าถึงมรรคผล เรียกว่า อธิจิต

ในสมัยนั้น พระภิกษุที่สำเร็จเป็นพระอรหันต์ และได้ฌานอภิญญา ถ้าไม่มีใครมาฟังธรรม ให้ประกอบในอธิจิตคือเข้าสมาบัติ แต่ถ้ามีคนต้องการฟังธรรม มีคนอยากจะรู้ธรรม ก็ให้แสดงธรรม

เราเคยได้ยิน อธิศีล อธิจิต อธิปัญญา จะอธิบายขยายเพิ่มสักนิดหนึ่ง

คำว่า อธิศีล คือ ศีลที่ยิ่ง อย่างเช่นศีล ๕ ของญาติโยม ก่อนที่จะรับศีล ๕ เราได้รับไตรสรณคมน์ก่อน ศีล ๕ ที่มีไตรสรณคมน์รองรับ เรียกว่า อธิศีล ได้ เพราะเป็นศีลที่ยิ่งกว่าศีลนอกศาสนา และเป็นศีลที่เป็นบาทเบื้องต้นที่จะทำให้บรรลุธรรมได้ คือญาติโยมไม่ต้องรักษาศีล ๘ แคร์รักษาศีล ๕

ฟังธรรมะไป พิจารณาตามไป ก็สำเร็จเป็นพระอรหันต์ได้ ฉะนั้น คีล ๕ ในพระพุทธรูปที่มีไตรสรณคมน์รองรับจึงเรียกว่า **อริคีล**

ส่วนคีล ๕ นอกศาสนา เรียกว่า **คีล** เหมือนกัน แต่ไม่เรียกว่า อริคีล เพราะไม่เป็นบาทเบื้องต้นแห่งการบรรลุธรรม ไม่เป็นพื้นฐานที่จะรองรับมรรครองรับผลได้ จึงไม่เรียกว่า **อริคีล**

และ คีล ๕ กับ คีล ๘ เมื่อเทียบเคียงกันแล้ว คีล ๘ ก็เรียกว่า อริคีล ส่วนคีล ๕ ก็เป็นสามัญคีล

คีล ๘ กับ คีล ๑๐ เมื่อเทียบเคียงกัน คีล ๑๐ ก็เรียกว่า อริคีล คีล ๘ ก็เป็นสามัญคีล

คีล ๑๐ กับ คีล ๒๒๗ เมื่อเทียบเคียงกัน คีล ๒๒๗ ก็เรียกว่า อริคีล คีล ๑๐ ก็เป็นสามัญคีล นี่เป็นการเทียบคีลขึ้นไปตามลำดับ

ส่วนคำว่า **อริปัญญา** คือ ปัญญาที่ยิ่งปัญญาในพระพุทธรูปมีมากมายหลายชนิด แต่ปัญญาในอริปัญญาคืออะไร

ก่อนอื่น เราต้องเข้าใจว่าปัญญาพื้นๆ คืออะไรบ้าง เช่น ในขณะที่เรานั่งฟังธรรม รู้เรื่องใหม่ รู้เรื่อง เกิดปัญญา เป็นมหากุศลญาณสัมปยุตต์ กุศลที่ประกอบด้วยปัญญา เป็นปัญญาแล้ว และที่มานั่งฟังธรรมนี้ เชื่อในกรรมและผลของกรรมใหม่ เชื่อ เป็นมหากุศลญาณสัมปยุตต์ ฟังธรรมแล้ว เข้าใจใหม่ เข้าใจ น้อมพินิจพิจารณาตามด้วย เกิดปัญญา เป็นมหากุศลญาณสัมปยุตต์

ฉะนั้น การที่เราไหว้พระ รับศีล ฟังธรรม เชื่อในกรรมและผลของกรรม ก็เป็นบุญที่

ประกอบด้วยปัญญา ที่เรียกว่า ญาณสัมปยุตต์ เป็นปัญญา แต่เป็น ปัญญาสามัญ คือเป็นปัญญาที่ยังไม่สามารถละกิเลสได้

แต่ถ้าฟังไปก็ไม่รู้เรื่อง นั่งฟังไป หลับไป ได้บุญไหม ได้ แต่บุญนั้น เป็นญาณวิปยุตต์ คือบุญที่ไม่ประกอบด้วยปัญญา

แต่ถ้าเอาความรู้จากตรงนี้ ในขณะที่ฟังธรรม ตามไปน้อมพินิจพิจารณา มีโยนิโสมนสิการตามไปด้วย พิจารณาว่า เสียงที่ได้ยินก็ไม่เที่ยง ผู้เทศน์ก็ไม่เที่ยง ผู้ฟังก็ไม่เที่ยง เพราะเสียงเก่าเกิดขึ้น ตั้งอยู่ แล้วก็ดับไป เสียงใหม่เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป เสียงทั้งหมดเป็นสังขารมณ เป็นรูป ไม่เที่ยง ผู้แสดงก็ไม่เที่ยง พิจารณาตามไปในลักษณะเช่นนี้ ก็เป็นวิปัสสนาปัญญา

ถ้าพิจารณาเนื้อหาของธรรมะด้วย แล้วเข้าถึงธรรม เห็นธรรม เรียกว่า ธรรมจักขุเกิด ถ้าธรรมจักขุ ดวงตาเห็นธรรมเกิดขึ้น ปัญญาตอนนั้น เรียกว่า อริปัญญา คือปัญญาที่สามารถจัดการกับกิเลสได้ เริ่มตั้งแต่ปัญญาในมหัคคตกุศล หรือปัญญาในฉาน และปัญญาสูงสุดคือปัญญาในมรรคกุศล ซึ่งปัญญาส่วนนี้เรียกว่าอริปัญญา

ฉะนั้น พระพุทธองค์ทรงแสดงข้อเดียวคือ **อริจิตเต จ อาโยโค** ที่เหลืออีก ๒ ข้อคือ อริคีล และอริปัญญา ก็ให้รู้โดยนัยเดียวกัน

เอตํ พุทธานสาสนํ นี่เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย

คำนี้ว่า การไม่เข้าไปว่าร้ายผู้อื่น การไม่เข้าไปเบียดเบียนทำร้ายผู้อื่น การสำรวมระวังในปาติโมกข์ ความเป็นผู้รู้ประมาณในการรับและการบริโภคใช้สอย การยินดีด้วยเสนาสนะ

อันเจียบสงบ และการหมั่นประกอบความเพียร ในอธิจิต เป็นคำพร่ำสอน เป็นคำตักเตือนของ พระพุทธเจ้าทั้งหลาย

พระภิกษุผู้เผยแผ่ธรรมะต้องมีโอวาทปาติ- โมกข์อยู่ในใจ

แท้จริงแล้ว โอวาทปาติโมกข์ทั้ง ๓ พระคาถา เป็นคำสั่งสอนพระภิกษุว่า **การจะเผยแผ่ธรรมะให้คนอื่น ต้องเผยแผ่ธรรมะให้อยู่ในใจของตนเองก่อน** การที่เราจะพูดอะไรให้คนอื่นเชื่อ ตนเองต้องเชื่อก่อน อย่างเช่น เราจะเอาอะไรสักอย่างหนึ่งไปขายให้คนอื่น เราเคยใช้หรือยัง เราเชื่อสรรพคุณของยานั้นหรือยัง ถ้าเราเองยังไม่เคยใช้ยาและไม่เชื่อสรรพคุณของยานั้น ถ้าคนซื้อถามว่า คุณเคยใช้หรือยัง แล้วเราจะตอบอย่างไร

ฉะนั้น พระคาถาแรกก็เช่นเดียวกัน ก่อนที่จะเผยแผ่ศาสนา พระพุทธองค์ตรัสว่าต้องนำศาสนาเข้าไปอยู่ในใจของพระภิกษุให้ได้ก่อน เพราะถ้าศาสนายังไม่อยู่ในใจของพระภิกษุแล้ว จะเอาอะไรไปให้ชาวบ้าน เอาไปก็เพียงคำพูด

ถ้าเป็นพระภิกษุต้องรู้จักขันติความอดทน ความอดกลั้น ต้องมีอุตมการณ์ มีเป้าหมายสูงสุดคือพระนิพพาน ถึงจะเป็นปุถุชนก็ต้องมีเป้าหมายว่า สักวันหนึ่ง เราต้องปฏิบัติให้บรรลุถึงพระนิพพานให้ได้ และจะเผยแผ่ศาสนาก็ต้องไม่มีการเบียดเบียนทำร้ายผู้อื่น ต้องเป็นสมณะผู้สงบจากบาป คือไม่เบียดเบียนผู้อื่นด้วยอาวุธ ด้วยศาสตรา ด้วยท่อนไม้ เป็นต้น

พระภิกษุที่มีธรรมะอยู่ในใจ ดึงศรัทธาญาติโยมได้แล้วครั้งหนึ่ง คือถ้าพระปฏิบัติ

ตามพระวินัย ยังไม่ได้แสดงธรรมะ แค่อำนาจไปโยมก็เลื่อมใสแล้ว อยากรู้ อยากราบ

ยกตัวอย่างเช่น พระอัสสชิเถระ ซึ่งเป็นหนึ่งในจำนวนปัญญาวัคคีย์ บวชใหม่ สำเร็จเป็นพระอรหันต์ ในขณะที่บิณฑบาตตอนเช้าๆ ท่านก็เดินไปช้าๆ ด้วยอาการสำรวม ตอนนี่คนทีไปเห็นคือ อุปติสสมานพ ว่าที่พระสารีบุตร พออุปติสสมานพไปเห็นแล้วคิดว่า พระรูปนี้ดูแปลก ที่เคยเห็นมา ก็กระโดดกระเดก ไม่น่าเลื่อมใส ไม่ค่อยเรียบร้อย แต่เห็นพระรูปนี้แปลกๆ สงบ เรียบร้อย น่าเลื่อมใส มีอินทรีย์ผ่องใส สงสัยจะมีอะไร จึงเดินตามไปข้างหลังติดๆ จะถาม ไม่ถาม ในที่สุดทนไม่ไหว จึงเข้าไปหาท่านแล้วกล่าวว่า ท่านๆ นิมนต์หยุดสักนิดหนึ่ง ผมอยากจะถามท่านสักนิดหนึ่งว่า ท่านบวชในสำนักของใคร ใครเป็นครูบาอาจารย์ของท่าน ท่านชอบใจธรรมของใคร ทำไมท่านเดินบิณฑบาตด้วยอาการอันน่าเลื่อมใสจริงๆ ผมก็เป็นนักบวชเหมือนกับท่าน ผมดูสมณะนักบวชเหล่าอื่นแล้วไม่ค่อยเลื่อมใส แต่ผมเห็นท่านแล้ว ผมเลื่อมใสจริงๆ

จริงๆ แล้ว พระบิณฑบาตก็ไม่ควรเทศน์ พระอัสสชิก็บอกว่า อาตมาบวชใหม่ เทศน์ก็ไม่เก่ง รู้นิดๆ หน่อยๆ และตอนนี่ก็เป็นเวลาบิณฑบาต โยมต้องรอสักนิดหนึ่ง อุปติสสะทนไม่ไหวบอกว่า ท่านเทศน์สักนิดหนึ่งเถิดสักคาถาหนึ่งก็พอ ไม่ต้องอธิบาย พระอัสสชิบอกว่า อาตมาก็เพิ่งบวชใหม่ จำได้แค่คาถาเดียว อุปติสสะบอกว่า ไม่เป็นไรท่าน คาถาเดียวก็พอ การรู้โดยร้อยนัยพันนัย เป็นหน้าที่ของผม พระอัสสชิจึงกล่าวคาถาว่า **เอธมมา เหตุปุปภาวา เป็นต้น** พอกล่าวจบเพียงครึ่งคาถา อุปติสสมานพเข้าใจร้อยนัยพันนัย ฟังไป พิจารณาตามไป สำเร็จเป็นโสดาบัน

ฉะนั้น การจะเป็นพระ ข้อแรกต้องทำให้ชาวบ้านเลื่อมใส ชาวบ้านจะเลื่อมใส พระก็ต้องมีขันติ มีอุทมการณ์ แล้วก็ต้องรู้ว่า เป็นบรรพชิตควรทำตัวอย่างไร เป็นสมณะควรทำตัวอย่างไร เมื่อทำตัวเป็นแล้ว แม้แต่ผู้ที่มีปัญญามากที่สุด คืออุปติสสมาณพ ว่าที่พระสารีบุตร ก็ยังเลื่อมใสเลย เลื่อมใสพระอัสสชิที่บวชใหม่ๆ มีอายุน้อยที่สุด ความรู้ก็ไม่มาก แต่ท่านสำรวม เรียบร้อย รู้จักเป็นพระควรทำตัวอย่างไร เป็นสมณะควรทำตัวอย่างไร เมื่อเป็นพระทำตัวให้ชาวบ้านเลื่อมใสได้ไปแล้ว ๕๐ คະແນນ ให้คาถาครึ่งคาถา ได้อีก ๕๐ คະແນນ รวมแล้ว ๑๐๐ คະແນນ อุปติสสมาณพสำเร็จเป็นพระอริยะ

ฉะนั้น โอวาทปาติโมกข์ คือคาถาปลุกระดมพระให้รู้ว่า เป็นพระควรทำตนอย่างไร ถ้าเป็นพระอย่างสมบูรณ์แล้ว ญาตีโยมก็อยากจะกราบ อยากจะไหว้ อยากจะฟังธรรมะ ฟังนิดหน่อย ฟังแล้วได้ผล ดังเช่นอุปติสสมาณพกับพระอัสสชิ

สรุปความโอวาทปาติโมกข์

โอวาทปาติโมกข์ เป็นโอวาท คำสั่งสอน การตักเตือน ของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ที่จะรักษา ผู้ประพฤติดามาให้หลุดพ้นจากอบายภูมิ ทั้ง ๔ มินรค เป็นต้น และจากทุกข์ทั้งปวง ซึ่งมีเนื้อหาใจความโดยย่อว่า

ความอดทน คือความอดกลั้น เป็นตบะเครื่องเผาผลาญกิเลสอย่างดีเยี่ยม พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า และพระอรหันต์ขึ้นมาสหทั้งหลายกล่าวพระนิพพานเป็นธรรมยอดเยี่ยม โดยอาการทั้งปวง เพราะพระนิพพานเป็น

เครื่องดับทุกข์ทั้งปวง เป็นธรรมที่พ้นจากกิเลสตัณหาทั้งสิ้น บุคคลผู้เบียดเบียนทำร้ายผู้อื่น ไม่ชื่อว่าเป็นบรรพชิต บุคคลผู้เบียดเบียนคือทำให้ผู้อื่นลำบาก ด้วยอาวุธ ศาตรา ท่อนไม้ เป็นต้น ไม่ชื่อว่าเป็นสมณะ

การไม่ทำบาปอกุศลทั้งปวงด้วยศีลสังวร การยังกุศลให้ถึงพร้อมด้วยสมณะและวิปัสสนา การทำจิตของตนให้ผ่องใสบริสุทธิ์ด้วยพระอรหัตตผล นี้เป็นโอวาท คำสั่งสอน คำตักเตือนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย

การไม่เข้าไปว่าร้าย ไม่กล่าวโทษผู้อื่น การไม่เข้าไปเบียดเบียนทำร้ายผู้อื่น การสำรวมระวังในปาติโมกข์ ความเป็นผู้รู้จักประมาณในการรับและการบริโภคใช้สอยปัจจัย ๔ การยินดีด้วยเสนาสนะอันเจียมสงบ ไม่พลุกพล่านด้วยผู้คน และการหมั่นประกอบความเพียรในอธิจิต จิตที่ยิ่ง คือสมาบัติ ๘ และมรรคจิตผลจิต นี้เป็นโอวาท คำสั่งสอน คำตักเตือนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย

นี่คือใจความสำคัญของโอวาทปาติโมกข์ ที่องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงแก่พระภิกษุสงฆ์ในวันมาฆบูชา ที่มีเหตุอัศจรรย์เกิดขึ้นที่เรียกว่า **จาตุรงคสันนิบาต** เป็นโอวาทที่แสดงอุทมการณ์ เป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา และเป็นหลักการปฏิบัติตนของพระภิกษุในพระพุทธศาสนา ผู้จะเผยแผ่ธรรมะอย่างสมบูรณ์ อาตมาภาพก็ได้แสดงมาก็พอเป็นแนวทางที่จะให้ศรัทธาญาติโยมสาธุชนได้นำไปประพฤติ นำไปปฏิบัติต่อไป

กวีนิพนธ์ :
มาฆบูชา
รำลึก

รัตนวลี, ธีรปัญญา

ณ ราตรีหนึ่ง ครั้งนั้น นานมาแล้ว
แสงนวลโย ไสสว่าง กระจ่างตา

ณ กาลนั้น เป็นวันดี ดิถีฤกษ์
ชีณาสพ นักรบธรรม รอบเขตคาม

อัศจรรย์ ไม่ได้นัด จัดไว้ก่อน
ถึงวิหาร มหาสถาน เวฬุวัน

โลกสว่าง ใจสว่าง อย่างอริยะ
ตรัสแสดง แก่เหล่าสงฆ์ ทรงอภิญา*

ละความชั่ว ทำดีใฝ่ ใจพิสุทธิ์
ไม่ทำร้าย พุดร้าย หมายกมล

รู้ประมาณ ในการ บริโภค
ใฝ่จิตยิ่ง ให้คงนิง จากวุ่นวาย

ฟ้าเพริศแพรว ด้วยโสมส่อง ท้องเวหา
โลกโสภา ด้วยแสง แห่งจันทร์งาม

ผู้ละเลิก ไม่เหลือเศษ กิเลสสาม
พันสองร้อย ห้าสิบนาม มาพร้อมกัน

ต่างสัจจร มุ่งไป ในเขตชั้น
อภิวันท์ กราบพระบาท พระศาสดา

โอวาท- ปาติโมกข์ เทศนา
สืบทอดมา คงหลักไว้ ให้ทุกคน

สมณะหยุด จากเปียดเบียน ให้เกรียนหม่น
รักษาตน ด้วยศีลสัจจ ตัดอบาย

ปลีกจากโลก สู่สัจจ เริงชวนชวาย
เป็นหลักหมาย มาขณะนี้ ที่บูชา

* ความหมายหน้า ๕

มาฆะ ไม่ โมฆะ

รู้จักมาฆะ ชีวิตจะไม่เป็นโมฆะ

ธีรปัญญา

ถ้าวันวิสาขบูชาเป็นวันพระพุทฺธ (พระพุทฺธเจ้าตฺรสรู้) วันอาสาฬหบูชาเป็นวันพระธรรม (แสดงธรรมจักร) วันมาฆะบูชาก็เป็นวันพระสงฆ์ ในวันที่พระอรหันต์มาประชุมพร้อมเพรียงกันถึง ๑,๒๕๐ รูป ซึ่งไม่ใช่จำนวนน้อยเลย ที่เพียงไม่ถึงปีหลังจากที่พระพุทฺธองค์ทรงประกาศพระศาสนาที่มีผู้เข้าใจตามถึงขั้นสูงสุดพันทุกข์โดยสิ้นเชิงมากมายถึงเพียงนี้ พระพุทฺธเจ้าทรงประทานโอวาทปาติโมกข์ไว้เพื่อเป็นหลักในการเผยแผ่ศาสนาให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ทั้งในส่วนของอุดมการณ์ หลักการ และวิธีการ ตั้งแต่นั้นมา มนุษยชาติก็ไม่เหมือนเดิมอีกต่อไป จากชีวิตที่เวียนว่ายในวัฏฏสงสาร มาเป็นชีวิตที่เบิกบานด้วยธรรมะ ได้หลักและวิธีการในการดำเนินชีวิต ฉบับนี้ขอเสนอแบบอย่างของผู้พันทุกข์ เป็นอุดมบุรุษ บรรลุเป้าหมายสูงสุดในพระศาสนา โดยนำมาจากพระโอษฐ์ของพระพุทฺธองค์เอง ที่บรรยายถึงผู้ที่บรรลุถึงเป้าหมายในการดำเนินชีวิตว่าเป็นเช่นไร อาจจะเป็นแรงบันดาลใจให้พวกเราได้ดำเนินรอยตามท่านได้บ้าง ได้เริ่มก้าวไปบนทางที่ยังดี ชีวิตนี้จะได้ไม่เป็นโมฆะ แต่ประกอบไปด้วยสาระและมีความหมาย

อรหนตสูตร

<p>สุจิตา วะตะ อะสาเทนโต อัสมิมาโน สมะมุจฉินโน อะเนชันโต อะนุปัตตา โลเก อะนุปะลิตตา เต ปัญจักขันธะ ปะริญญาเย ปะสังสิยา สัปปุริสา สัตตะระตะนะสัมปันนา อะนุวิจะรันติ มะหาวิรา ทะสะหังคะหิ สัมปันนา เอเต โข เสฎฐา โลกัสสมิง อะเสกขะญาณะมุปปันนัง โย สาโร พรัหมะจะริยัสสะ วิชาสุ นะ วิกัมปันติ ทันตะภูมิง อะนุปัตตา อุทัง ทิริยัง อะปาจันัง นะทันติ เต สีหะนาทัง</p>	<p>ตังหา เตสัง นะ วิชชะติ โมหะชาลัง ปะทาลิตัง ฯ จิตตัง เตสัง อะนาวิลัง พรัหมะภูตา อะนาสะวา ฯ สัตตะสัทธัมมะโคจะรา ปุตตา พุทัสสะ โอรสะ ฯ ตีสุ ลิกขาสู ลิกขิตา ปะหีนะภะยะเถระวา ฯ มะหานาคา สะมาหิตา ตังหา เตสัง นะ วิชชะติ ฯ อันติโมยัง สมะสสะโย ตัสสมิง อะปะระปัจจะยา ฯ วิปะมุตตา ปุณฺพะวะวา เต โลเก วิชิตาวิโน ฯ นันที เตสัง นะ วิชชะติ พุทธา โลเก อะนุตตะราติ ฯ</p>
---	--

อรหันตสูตร

<p>มีสุข แต่ ไม่ยินดี ถอนทิ้ง ลิ่น “ตัวเรา”</p> <p>ล่วงรูป ตามลำดับ ไม่เกลือกกล้ำกับโลก ส่ง-</p> <p>ขันธห้า กำหนดรู้ สัพบุรุษ ย่อมบูชา</p> <p>สมบุรณ์ รัตนะเจ็ด^๑ แก้แล้วกล้า กว่าัยกัษยม</p> <p>สมบุรณ์ ด้วยองค์สิบ^๒ ยอดเยี่ยม ในโลกไตร</p> <p>ญาณอุบัติ อเสขะ ไม่ต้องเชื่อใครๆ ชี^๓</p> <p>ไม่สิ้นไหว ในมานะ ฝึกจิต ถึงภูมิทันต์^๔</p> <p>บน กลาง แล เบื้องล่าง บรรลือ สีหะไกล</p>	<p>ค้นหา ไม่มี แก่พวกเขา ทำลาย ตาข่ายหลง</p> <p>ละอองไม่จับ ใจมั่นคง ให้เป็นพรหม ลิ่นอาสวา</p> <p>ธรรมเจ็ด^๑ อยู่ โคจรา เป็นบุตรกล้า พระโคดม</p> <p>เรียนสำเร็จ สิกขา^๓ สม ความกล้าข่ม ลิ่นปวงภัย</p> <p>สมาธิ เป็นนาคใหญ่ ค้นหาไหน ก็ไม่มี</p> <p>สรณะ สุดที่นี้ สาระนี้ แห่งพรหมจรรย์</p> <p>เพราะเลิกละ ภาพใหม่ฝัน ทั่วเขตชั้นต์ ก็ครองชัย</p> <p>ความเพลिनค้ำ หามิไม่ “พุทธ” นามให้ ไร้ใครเทียม ฯ</p>
---	---

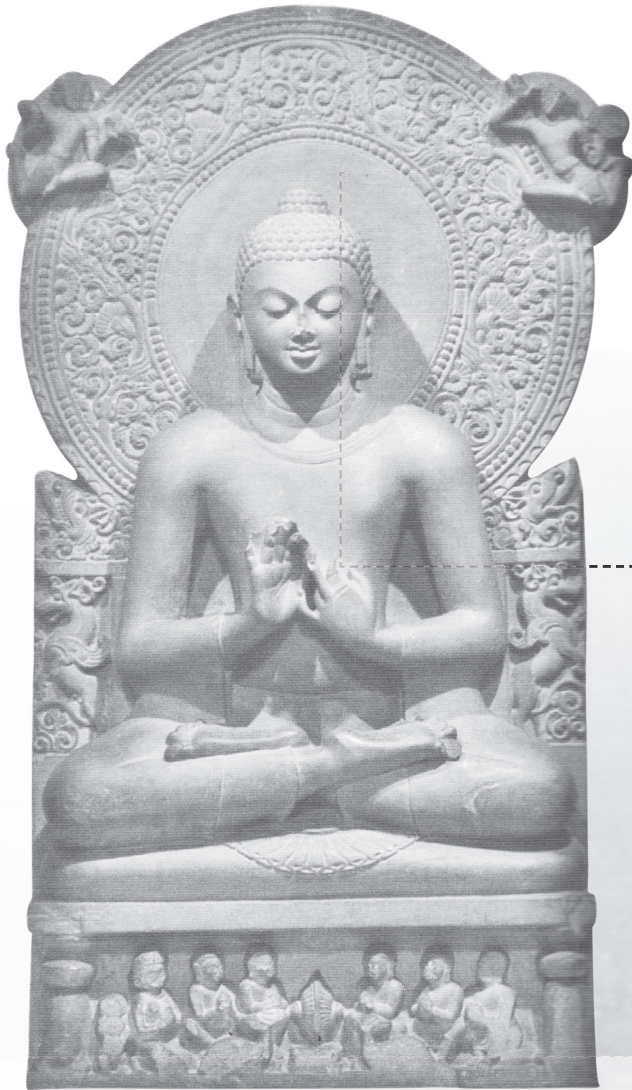
๑ สัทธิธรรม ๗ : ศรัทธา หิริ โอตตปปะ พหุสัจจะ วิริยะ สติ ปัญญา

๒ โพชฌงค์ ๗ : สติ ธัมมวิจยะ วิริยะ ปีติ ปัสสัทธิ สมาธิ อุเบกขา

๓ สิกขา ๓ : ศีล สมาธิ ปัญญา

๔ องค์ของพระอเสขะ ๑๐ : สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ
สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ สัมมาญาณ สัมมาวิมุตติ

๕ ภูมิที่ฝึกแล้ว ได้แก่ อรหันตผล

พระพุทธรูปสำคัญ :

พระพุทธรูป ปางปฐมเทศนา ประเทศอินเดีย

(กองบรรณาธิการ)

พระพุทธรูปปางปฐมเทศนา สร้างขึ้นในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๐ สมัยคุปตะ ประดิษฐานอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ นับว่าเป็นพระพุทธรูปที่สวยงามที่สุดในโลก สร้างด้วยหินทรายเมืองจุนาที่มีคุณภาพ มีลักษณะสมบูรณ์โดดเด่น พระพักตร์สงบเย็น ฉายพระเมตตาและกรุณาธรรมต่อเหล่าเวไนยสัตว์ทั้งปวง พระหัตถ์ยกขึ้นจีบเป็นวง ในปางทรงแสดงพระธรรมเทศนาให้หลักเลียงการหมกมุ่นอยู่ในทางสุดโต่งสองทางคือ **อัตตกิลมณัญโยค** และ **กามสุขัลลิกานัญโยค** แล้วทรงยกทุกขนิโรธมรรคคือ **มัชฌิมาปฏิปทา** ทางสายกลางที่ต้องประพฤติปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นจากกองทุกข์ทั้งสิ้น

ครั้งเมื่อพระพุทธองค์เสด็จมาโปรดพระปัญจวัคคีย์ ได้ตรัสพระธัมมจักกัปปวัตตนสูตร สุตกรแห่งการหมกมุ่นไปประจวบจักรแห่งพระอริยสังฆธรรมที่ทรงตรัสรู้ อันเป็นพระธรรมเทศนา กัณฑ์แรก เป็นเหตุให้พระอัญญาโกณฑัญญะได้ดวงตาเห็นธรรม เห็นอย่างแจ่มแจ้งแห่งการเกิดและดับไปของสรรพสิ่งทั้งหลาย ตัดความสงสัยทั้งปวงออกเสียได้ สามารถปิดอบายภูมิได้โดยเด็ดขาด

ที่มาของชื่อ ติสสะ

จบ

ฉบับที่แล้ว (เดือนมกราคม) ได้เสนอสมมุติฐานเรื่องที่มาของคำว่าติสสะ และได้ยกตัวอย่างประกอบไว้จำนวนหนึ่ง ฉบับนี้ขอต่อให้จบ ชื่อพระติสสะที่มีมาในพระไตรปิฎกสามารถค้นหาได้จากเถรคาถาและเถรีคาถา ขุททกนิกาย ซึ่งเป็นที่รวบรวมคาถาที่พระเถระและพระเถรีได้กล่าวเอาไว้ ในนั้นมีชื่อพระติสสะเถระอยู่ ๓ ท่าน และมีชื่อติสสาเถรีอยู่ ๒ ท่าน ส่วนรายละเอียดสามารถค้นได้จากอรรถกถา

พระติสสะเถระรูปแรกนี้ เป็นผู้มื่อธิการอันกระทำให้แล้วในพระพุทเจ้าองค์ก่อนๆ เข้าไปสั่งสมบุญอันเป็นอุปนิสัยแห่งพระนิพพานไว้ในภพนั้นๆ นำไปไม้เก๋าๆ ที่โคนไม้อันเป็นที่ตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงพระนามว่าติสสะออก แล้วชำระสะสางจนสะอาด ด้วยบุญกรรมนั้น ท่านท่องเที่ยวอยู่ในเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เกิดเป็นโอรสของพระปิตุจฉาของพระผู้มีพระภาคเจ้า ในพระนครกบิลพัสดุ์

ในพุทธบาทกาลนี้ โดยนามมีชื่อว่า ติสสะ ท่านบวชตามพระผู้มีพระภาคเจ้า อุปสมบทแล้วอยู่ในราวป่าอาศัยพระชาติ มีการถือตัวมากไปด้วยความโกรธและความคับแค้น และมากไปด้วยการยกโทษเที่ยวไป ไม่ทำการชวนชายในสมณธรรม

ครั้งในวันหนึ่ง พระศาสดาทรงเสด็จเห็นท่านนอนหลับอ้าปากอยู่ในที่พักกลางวันด้วยทิพยจักขุจึงเสด็จจากพระนครสาวัตถীไปทางอากาศ ประทับยืนอยู่ในอากาศนั่นเอง เบื้องบนของพระเถระ แผ่โอภาสไปแล้ว ยังสติให้เกิดแก่พระเถระผู้ตื่นแล้วด้วยโอภาสนั้น เมื่อจะประทานพระโอวาท ตรัสพระคาถา (คาถาที่ ๓๙) ว่า

“สัตติยา วิยะ โอมัญญู
ทัยหะมาโนวะ มัตถะเก
กามะราคัปปะหานายะ
สะโต ภิกขุ ปะริพพะเซติ ฯ
เปริยบบุรุษถูกแทงด้วยหอก
หรือถูกไฟคลอกที่หัว

ย่อมต้องรักษาตัว
เพราะเกรงกลัวไฟลูกกลม
ภิกษุมีสติ พึงเว้นรอบ
เลี้ยงหอกและไฟในโลกสาม*
ชวนขวยวิปีศสนา เร่งละกาม
และความยินดีในภพทั้งปวง ฯ

* กามภพ รูปภพ อรูปภพ

พระเถระฟังพระคาถานั้นแล้ว เป็นผู้มิได้
สังเวช หมั่นชวนขวยวิปีศสนาอยู่ พระ-
ศาสดาทรงทราบอัธยาศัยของท่านแล้ว ทรง
แสดงตีสสเถระสูตรในสังยุตตนิกาย ในเวลา
จบเทศนา พระเถระดำรงอยู่ในพระอรหัตผล
ครั้งบรรลुพระอรหัตแล้ว เมื่อจะพยากรณ์
พระอรหัตผลของตนได้กล่าวคาถานั้นนั้นแหละ
เพื่อบูชาพระบรมศาสดา

ส่วนพระตีสสเถระรูปที่สองนี้ ชาติก่อน
เคยเกิดในตระกูลของคนทำยานพาหนะ ถึง
ความเป็นผู้รู้แล้ว วันหนึ่งเห็นพระผู้มีพระ-
ภาคเจ้าแล้วมีใจเลื่อมใส ทำแผ่นกระดานด้วย
ท่อนไม้จันทน์แล้วน้อมถวายแด่พระผู้มีพระ-
ภาคเจ้า ด้วยบุญกรรมนั้น เขาบังเกิดในเทวโลก
ท่องเที่ยวไปๆ มาๆ อยู่ในเทวดาและมนุษย์
ทั้งหลาย บังเกิดในราชตระกูลในโรจวนครใน
พุทฺธูปาทกาลนี้ พระราชกุมารเจริญพระ-
ชนมพรรษาแล้ว เมื่อพระราชบิดาสวรรคต ก็
ดำรงอยู่ในราชสมบัติ (จะเห็นได้ว่าท่านตีสส
องค์นี้ก็เป็นพระราชโอรสองค์โตเช่นกัน-ผู้เขียน)
เป็นอภิเษกสหาย (สหายที่ไม่เคยได้เห็นหน้า
กัน) ของพระเจ้าพิมพิสาร ได้ส่งบรรณาการ
แก้วมณี แก้วมุกดา และผ้าเป็นต้น ไปถวาย
พระเจ้าพิมพิสาร พระเจ้าพิมพิสารทรงสดับ
ความมีบุญของพระเจ้ากรุงโรจวนั้น จึงทรง

ส่งเครื่องราชบรรณาการตอบไป แล้วให้จารึก
พระพุทฺธจริยาลงในจิตรบัตร และจารึกปฏิจ-
สมุปาบทลงในพระสุพรรณบัตรส่งไปถวาย
พระเจ้าโรจวนทรงตรวจดูพระพุทฺธจรรยาและ
ลำดับแห่งปฏิจสมุปาบทแล้ว ทรงกำหนด
ประวัติกาลที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และนิวัตกาล
ที่ผ่านมาในอดีต ทบทวนลำดับแห่งพระ-
ราชสาส์นในพระทัย แล้วเกิดความสลดพระทัย
จึงทรงพระดำริว่า เพศพรหมจรรย์ของพระผู้
มีพระภาคเจ้าเราพบแล้ว และความคับหน้า
ของพระราชสาส์นเรารู้แล้ว กามทั้งหลายมี
ทุกขมาก มีความคับแค้นมาก ประโยชน์อะไร
ด้วยการอยู่ครองครองราชสมบัติในบัดนี้ จึง
ทรงสละราชสมบัติปลงผมและหนวด นุ่งห่ม
ผ้ากาสาวพัสตร์ บวชอุทิศเฉพาะพระผู้มีพระ-
ภาคเจ้า ถือเอาบาตรที่ทำด้วยดิน ประพฤติ
เหมือนคนเทษยะ เมื่อมหาชนกำลังปริเทวนา
การอยู่นั้นแล ออกจากพระนคร เสด็จถึง
กรุงราชคฤห์โดยลำดับ เข้าไปเฝ้าพระผู้มี
พระภาคเจ้าผู้ประทับอยู่ที่เฝ้าเขาชื่อว่าสัป-
โสมนทิกะ ในพระนครราชคฤห์นั้น ถวาย
บังคมแล้วนั่ง ณ ส่วนข้างหนึ่ง.

พระศาสดาทรงแสดงธรรมแล้ว ท่าน
สดับพระธรรมเทศนา ถือเอากรรมฐานใน
วิปีศสนาหมั่นประกอบเนื่องๆ อยู่ ชวนขวย
วิปีศสนา จนบรรลุพระอรหัต ครั้งบรรลุพระ-
อรหัตแล้ว เมื่อจะกล่าวถึงข้อปฏิบัติของตน
จึงได้อุทานคาถา (คาถาที่ ๙๗) ว่า

“หิตวา สะตะปะลัง กังสัง
โสวัณณัง สะตะราชักัง
อัคคะหิง มัตติกาปัตตัง
อิทัง ทุตติยาภิเสจจะนนติ ฯ
เราสละภาชนะทองคำ
วิจิตรทำด้วยสวดลาย

ถือเอาบาตรดินที่เรียบง่าย
ไม่วุ่นวายไปด้วยกาม
อภิเษกครั้งแรกนั้นเศร้าหมอง
ชุ่มเจ็มนองกิเลสสาม*
อภิเษกครั้งสองนั้นงดงาม
ดำเนินตามพระอรียวงศ์ ฯ

* กิเลสมูล ๓ คือ โสภ โภธ หลง

พระตีสสะเถระรูปที่สามนี้ ก็เป็นผู้มีอิทธิกร
อันกระทำไว้ในพระพุทธเจ้าองค์ก่อนๆ สังสม
บุญอันเป็นอุปนิสัยแห่งพระนิพพานไว้ในภพ
นั้นๆ เกิดในตระกูลพราหมณ์ ในกาลของ
พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงพระนามว่า ปิยทัสสี
บรรลุนิติภาวะแล้วถึงความสำเร็จในศิลปะ
ทั้งหลาย เห็นโทษในกามทั้งหลายสละขรवास
วิสัย บวชเป็นดาบส ให้เขาสร้างอาศรมอยู่ใน
ป่าดงรัง ใกล้เคียงแห่งป่า พระผู้มีพระภาคเจ้า
ทรงเข้านิโรธสมาบัติ เพื่อจะทรงอนุเคราะห์
ดาบสนั้น จึงประทับนั่งที่ดงรังไม่ไกลอาศรม
ดาบสออกจากอาศรม เดินไปหาผลาผล
เห็นพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว มีใจเลื่อมใส
ปักเสา ๔ เสา ทำปะรำด้วยกิ่งรังอันมีดอก
บานสะพรั่งไว้เบื้องบนพระผู้มีพระภาคเจ้า
ยืนบูชาพระผู้มีพระภาคเจ้าด้วยดอกกรังทั้งใหม่
ทั้งสดตลอด ๗ วัน ไม่ละปิติมีพระพุทธเจ้า
เป็นอารมณ์เลย พอล่วงไป ๗ วัน พระศาสดา
เสด็จออกจากนิโรธสมาบัติ ทรงดำริถึงภิกษุ
สงฆ์พระชีนาสพประมาณหนึ่งแสนมาแวดล้อม
องค์พระศาสดา ในทันใดนั้นเองพระผู้มีพระ
ภาคเจ้าทรงประกาศสมบัติที่จะเกิดมีแก่ดาบส
แล้ว ตรัสอนุโมทนาแล้วเสด็จหลีกไป

ด้วยบุญกรรมนั้น เขาบังเกิดในเทวโลก
ท่องเที่ยวไปๆ มาๆ อยู่แต่ในสุคติภพเท่านั้น
เกิดในตระกูลพราหมณ์กรุงราชคฤห์ในพุทธป-
บาทกาลนี้ ได้นามว่า ตีสสะ เจริญวัยแล้ว

เรียนจบไตรเพทสอนมนต์กะमाणพประมาณ
๕๐๐ ถึงความเป็นผู้เลิศด้วยลาภ เห็นพุทธา-
นุภาพในคราวที่พระศาสดาเสด็จไปพระนคร
ราชคฤห์ ได้มีจิตศรัทธาบวชแล้ว เริ่มตั้ง
วิปัสสนาบรรลुพระอรหัตต่อกาลไม่นานนัก
ครั้นบรรลุพระอรหัตแล้วเป็นผู้เลิศด้วยลาภ
และยศเป็นพิเศษ ภิกษุปุถุชนบางพวกเห็น
ลาภสักการะของพระเถระแล้ว แสดงความไม่
พอใจออกมาด้วยความเป็นคนพาล พระเถระ
รู้ดังนั้น เมื่อจะประกาศโทษในลาภสักการะ
และความที่ตนเป็นผู้ไม่ข้องอยู่ในลาภสักการะ
นั้น ได้กล่าวคาถา ที่ ๑๕๓ - ๑๕๔ ว่า

“พะหู สะปัตเต ละภะติ
มุณโฑ สังฆาปฏิปารุโต
ลาภิ อั้นนัสสะ ปานัสสะ
วัตถัสสะ สะยะนัสสะ จะ
เอตะมาทีนะวัง ญัตวา
สักกาเรสุ มะหัพพะยัง
อัปปะลาโภ อะนะวัสสุโต
สะโต ภิกขุ परिพพะเซติ ฯ

ภิกษุเส้นครองจีวร
มากด้วยผ้าที่นอน ข้าวและน้ำ
เข้าศึกษ้อมติดตาม
ไม่เห็นกามว่าเป็นภัย
ได้ลาภ พึงรู้จัก
เห็นสักการะ เหมือนกองไฟ
ลาภน้อยไม่เป็นไร
สติไม่วุ่น ไม่ชุ่มกาม ฯ

ภิกษุเหล่านั้นฟังคาถานั้นแล้วก็รู้สึกตัวว่า
เข้าใจผิดไปแล้วจึงยังพระเถระให้ถอดโทษใน
ขณะนั่นเอง

ส่วนฝ่ายหญิงมีชื่อตีสสา ๒ รูป ที่ปรากฏหลักฐานแสดงไว้ในเถรีคาถาคาถาแรกเป็นคาถาที่พระพุทธองค์ตรัสเตือนนางสิกขมานาชื่อตีสสา (คาถาที่ ๔)

นางตีสสานี้ ได้สร้างสมบุญบารมีไว้ในพระพุทธเจ้าองค์ก่อนๆ ส่งสมกุศลที่เป็นอุบิสัยแห่งพระนิพพานในภพนั้นๆ เพราะกุศลที่ได้รวบรวมไว้เป็นปัจจัยจึงบังเกิดในศากยราชตระกูลกรุงกบิลพัสดุ์ในพุทธูปบาทกาลนี้ เจริญวัยแล้วได้เป็นสนมของพระโพธิสัตว์ภายหลังได้ออกบวชพร้อมกับพระมหาปชาบดีโคตมี เจริญวิปัสสนา พระศาสดาทรงเปล่งพระรัศมีโอภาส แล้วได้ภาษิตพระคาถาแก่นางสิกขมานาตีสสานั้นว่า

“ตีสเส ลิกขัสสุ ลิกขายะ
มา ตัง โยคา อุปัจจะคฺข
สัพพะโยคะวิสังยุตฺตา
จะระ โลเก อะนาสะวา” ตี ๑

ตีสสา จงศึกษาในสิกขาสาม
อย่าให้กิเลสตามมาครอบงำเธอ
พรากโยคะกิเลสละเมอ
ท่องโลกด้วยใจเสมอ สิ้นอาสวา ๑

เรื่องของพระเถรีนั้นเหมือนกับเรื่องของนางสิกขมานาชื่อตีสสา แต่องค์นี้เป็นพระเถรีชาวกบิลพัสดุ์เคยเป็นสนมของพระโพธิสัตว์ออกบวชพร้อมกับพระมหาปชาบดีโคตมี บรรลุพระอรหัตต์ด้วยคาถา (คาถาที่ ๕) อันเกิดจากพระพุทธโอภาสเช่นกัน ความว่า

“ตีสเส ยฺยุชฺชัสสุ ธัมเมหิ
ชะโณ ตัง มา อุปัจจะคา
ชะณาตีตา หิ โสจันติ
นิริยะมฺหิ สมะปปิตา” ตี ๑

ตีสสา จงหมั่นอุตสาห์ประกอบในธรรม
อย่าให้ขณะ* ล่วงล้ำเธอไป
ผู้พลาดขณะ* ต้องโศกเสียใจ
แอ้อดร้าไว้ในนรกโลกีย์ ๑

* ขณะแห่งการอยู่ประพฤติ
พรหมจรรย์มี ๘ ประการ

๑. บุคคลนั้นไม่เกิดในนรก
๒. ไม่เกิดในกำเนิดสัตว์เดรัจฉาน
๓. ไม่เกิดเป็นเปรต
๔. ไม่เกิดเป็นเทพนิกายบางพวกที่มีอายุยืน (คือไม่เกิดเป็นอรุปรหมและอสัญญสัตว์ตาทพรหม)
๕. ไม่เกิดอยู่ในประเทศห่างไกลป่าเถื่อน ไม่มีพุทธบริษัททั้ง ๔ ของพระพุทธเจ้าผ่านไปมา
๖. ไม่เป็นมิจฉาทิฎฐิ (คือไม่เป็นบุคคลที่ไม่เชื่อกรรมและผลของกรรมเป็นต้น)
๗. ไม่มีปัญญาทราวม ไม่เป็นบ้าใบ้บอดหนวก แต่รู้จักทุกภาสิต สุภาษิต
๘. พระตถาคตตรัสรู้ธรรมแล้วทรงแสดงธรรม

อีกขณะสูตร อังคุตตรนิกาย
อภฺฐกนิบาต

ก็หวังว่าเรื่องราวของพระตีสสะที่ได้รวบรวมมาทั้งหมดนี้ คงจะเป็นประโยชน์แก่ท่านผู้อ่านในช่วงเวลาแห่งการเริ่มปีใหม่นี้บ้างไม่มากก็น้อย ขออย่าให้ขณะล่วงเลยพวกเราไปโดยไม่ได้ศึกษาคำสอนของพระพุทธองค์ให้เต็มที่เลย

ภาษาคน ภาษาธรรม ในพระไตรปิฎก

บุญทวีโส

นรก-สวรรค์ ของพุทธ

ปุจฉา ?

สวรรค์นั้น	อยู่บนดิน	หรือถิ่นไหน
เจ้าดวงใจ	ไผ่โดยบิน	ถวิลหา
อยู่ที่ภูมิ	สถานใด	ในโลกา
หรือชั้นฟ้า	จักรวาล	วิมานแมน

นรก-สวรรค์ ๓ ระดับ

๑. **หลังตาย ...** พิสูจน์ได้ยาก ไกลตัวยังไม่เห็นไม่รู้สึกลงในชาตินี้ มีในทุกศาสนา และสวรรค์เป็นดินแดนสุดยอดปรารถนาตามความเชื่อและจินตนาการของทุกศาสนา เว้นพุทธศาสนา ที่สุดยอดปรารถนาคือนิพพาน ส่วนสวรรค์เป็นแค่ทางผ่าน หรือที่พักระหว่างทาง สำหรับแดนนรกนั้นเป็นผลลัพธ์ของบาปความชั่วทุกศาสนา

๒. **ในชีวิตเป็นๆ ...** คือความสุขทุกข์ทั่วไปของชีวิตมนุษย์ ที่เขารู้สึกได้ สัมผัสได้ สะท้อนได้จากคำพูด เช่นว่า สวรรค์ในอกนรกในใจ, ตกนรกทั้งเป็น, ยิ่งกะชั้นสวรรค์,

สถานที่ที่เหมือนสวรรค์ ความสุขทุกข์ในชีวิตประจำวัน เช่น ได้ลาภยศสรรเสริญ ก็มีสุข เสื่อมลาภยศคนนิินทา ก็มีทุกข์ ความดีใจปลื้มใจยินดีร่าเริงบันเทิงใจ พอใจสบายใจ สนุกสนานสะใจ เมื่อได้สิ่งที่ต้องการสนองกิเลส หรือประสบสิ่งที่รักที่พอใจ ความเสียใจเดือดเนื้อร้อนใจไม่สบายใจ อึดอัดขัดเคือง เครียดกลุ่มกังวลโศกเศร้าซึ่มซุนซ้องหมองใจ เมื่อพลัดพรากจากสิ่งเป็นที่รักที่พอใจ ประสบสิ่งไม่เป็นที่รักที่พอใจ หวังสิ่งใดไม่ได้สิ่งนั้น หรือแม้ความสุขปลื้มใจจากการทำความดีตามความเชื่อของเรา หรือความทุกข์เสียใจเพราะทำสิ่งที่ไม่ดีตามความเชื่อของเรา

๓. **แต่ละขณะจิตในปัจจุบันขณะ ...** คือการปรุงแต่งความสุขความทุกข์ หรือสวรรค์นรกของเราเอง ในแต่ละเสี้ยวเวลาเมื่อมีกระทบสัมผัสทางอายตนะ ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ

ก. ปรุงแต่งจากปฏิกิริยาสิ่งเร้าที่รับเข้ามา เช่น เห็นภาพสวย ก็ชอบใจ มีความสุข

ได้ยินเสียงเพลงไพเราะหรือคำชม ก็ชอบ มีสุข ได้กลิ่นหอมชื่นใจ ก็ชอบ มีสุข ได้ลิ้มรสอาหารอร่อย ก็ชอบ มีสุข กายสัมผัสถูกต้องของนุ่มนวลหรือเพชรตรงข้าม ก็ชอบ มีสุข ในทำนองกลับกัน ได้เห็นภาพไม่สวยงาม น่ารังเกียจหรือน่ากลัว ก็ไม่ชอบใจ มีความทุกข์ ได้ยินเสียงหยาดคาย คำด่า คำตำหนิ ก็ไม่ชอบ มีทุกข์ ได้กลิ่นเหม็น ก็ไม่ชอบ มีทุกข์ ได้รสอาหารไม่ถูกใจ ก็ทุกข์ กายสัมผัสถูกต้องของน่ารังเกียจ ก็ไม่ชอบ มีทุกข์

ข. ประจักษ์จากภายในออกไป เช่น คนมักโกรธ ชอบฟังโทษผู้อื่น มองอะไรก็เกิดอกุศล ชื่นมัวขัดใจหงุดหงิดรำคาญ คนอารมณ์ดีมีเมตตาใจกว้างมองอะไรๆ ในแง่บวก ก็ยิ้มแย้มแจ่มใส คนชอบเอาเรื่องอดีตมาปรุงแต่งทำร้ายจิตใจตัวเองแล้วทุกข์ทั้งๆ ที่ผ่านไปแล้วเอาเรื่องอนาคตที่ยังไม่มาถึงคิดปรุงแต่งให้ทุกข์กังวลใจ หรือคนที่ฝึกฝนพัฒนาตนเองจนมีปัญญารู้เท่าทันความจริงของโลกของชีวิตวางท่าทีต่อสิ่งทั้งหลายถูกต้อง รู้จักทำจิตให้แจ่มใสเบิกบาน ไม่ดั้นด้นแกว่งฟูแพบขึ้นลงตามสิ่งเร้าภายนอก มีจิตตั้งตัวนิ่งไม่หวั่นไหวตามอารมณ์ที่มากระทบ แม้จิตจะหวั่นไหวเสวยสุขทุกข์ก็รู้เท่าทันในขณะจิตนั้นๆ และมีสติสัมปชัญญะ คอยดูคอยสังเกตศึกษาจนอารมณ์นั้นละคลายไป ไม่ได้ไปร่วมปรุงแต่งเสพอารมณ์ขยายความคิดชอบใจไม่ชอบใจสุขทุกข์นั้นๆ ต่อ

พุทธศาสนากล่าวถึงนรกสวรรค์ทั้ง ๓ ประเภท ที่พิเศษกว่าศาสนาอื่นคือ ประเภทที่ ๓ พระพุทธเจ้าทรงเป็นศาสดาคนเดียวในโลกที่พูดถึง เป็นพระสัพพัญญุตญาณโดยแท้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของพุทธ มีรายละเอียด

ลึกซึ้งมาก จนสามารถปฏิบัติให้เข้าใจนรกสวรรค์ในอายตนะ ๖ นี้ อย่างถึงรากถึงโคนจนพ้นจากนรก อยู่เหนือสวรรค์ ถ้ายังติดสวรรค์ก็ยังไม่พ้นนรก ถ้ายังแสวงหาสุขก็ยังไม่พ้นทุกข์ จึงพัฒนายิ่งขึ้นจนพ้นจากสวรรค์เหนือสุขทุกข์ถึงนิพพานได้เลย เพราะแจ่มแจ้งแทงทะลุนรกสวรรค์ของจริงในปัจจุบันขณะนี้ เดียวนี้

มีหลักฐานจากพระไตรปิฎกอย่างน้อย ๒ สูตรที่กล่าวถึงนรกสวรรค์นี้ชัดๆ คือ ขณสูตร และ มหาปริพาหุสูตร

ขณสูตร

(ส.สพ. ฉบับหลวง ๑๘/๒๑๔-๒๑๕)

[๒๑๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เป็นลาภของเธอทั้งหลายแล้ว เธอ ท.ได้ดีแล้ว ขณะเพื่อการอยู่ประพลติพรหมจรรย์ เธอ ท.ได้เฉพาะแล้ว ดูกรภิกษุ ท. นรกชื่อว่า ผัสสายตินิกะ ๖ (ฉ ผัสสายตินิกา นาม นิรยา) อันเราเห็นแล้ว ในผัสสายตินิกนรกนั้น สัตว์จะเห็นรูปอะไรๆ ด้วยจักขุ ก็ย่อมเห็นแต่รูปอันไม่น่าปรารถนา ย่อมไม่เห็นรูปอันน่าปรารถนา ย่อมเห็นแต่รูปไม่น่าใคร่ ย่อมไม่เห็นรูปอันน่าใคร่ ย่อมเห็นแต่รูปอันไม่น่าพอใจ ย่อมไม่เห็นรูปอันน่าพอใจ จะพึงเสียงอะไรๆ ด้วยหู... จะดมกลิ่นอะไรๆ ด้วยจมูก... จะลิ้มรสอะไรๆ ด้วยลิ้น... จะถูกต้องโผฏฐัพพะอะไรๆ ด้วยกาย... จะรู้แจ้งธรรมารมณ์อะไรๆ ด้วยใจ ก็ย่อมรู้แจ้งแต่ธรรมารมณ์อันไม่น่าปรารถนา ย่อมไม่รู้แจ้งธรรมารมณ์อันน่าปรารถนา ย่อมรู้แจ้งแต่ธรรมารมณ์อันไม่น่าใคร่ ย่อมไม่รู้แจ้งธรรมารมณ์อันน่าใคร่ ย่อมรู้แจ้งแต่ธรรมารมณ์อันไม่น่าพอใจ ย่อมไม่รู้แจ้งธรรมารมณ์อันน่าพอใจ

[๒๑๕] ดุกรภิกษุ ท. เป็นลาภของเธอ ท.แล้ว เธอท.ได้ดีแล้ว ขณะเพื่อการอยู่ประพตติ พรหมจรรย์ เธอ ท.ได้เฉพาะแล้ว ดุกรภิกษุ ท. สวรรค์ชื่อว่า ผัสสายตนิกะ ๖ ชั้น (ฉ ผัสสายตนิกา นาม สคฺคา) เราได้เห็นแล้ว ในผัสสายตนิกสวรรค์นั้น บุคคลจะเห็นรูปอะไรๆ ด้วยจักขุ ก็ย่อมเห็นแต่รูปอันน่าปรารถนา ย่อมไม่เห็นรูปอันไม่น่าปรารถนา ย่อมเห็นแต่รูปอันน่าใคร่ ย่อมไม่เห็นรูปอันไม่น่าใคร่ ย่อมเห็นแต่รูปอันน่าพอใจ ย่อมไม่เห็นรูปอันไม่น่าพอใจ ฯลฯ จะรู้แจ้งธรรมารมณอะไรๆ ด้วยใจ ก็ย่อมรู้แจ้งแต่ธรรมารมณอันน่าปรารถนา ย่อมไม่รู้แจ้งธรรมารมณอันไม่น่าปรารถนา ย่อมรู้แจ้งแต่ธรรมารมณที่น่าใคร่ ย่อมไม่รู้แจ้งธรรมารมณที่ไม่น่าใคร่ ย่อมรู้แจ้งแต่ธรรมารมณอันน่าพอใจ ย่อมไม่รู้แจ้งธรรมารมณอันไม่น่าพอใจ ดุกรภิกษุท. เป็นลาภของเธอท.แล้ว เธอ ท.ได้ดีแล้ว ขณะเพื่อการอยู่ประพตติพรหมจรรย์ เธอ ท.ได้เฉพาะแล้ว ฯ

สรุปเนื้อหาสูตร อารมณจากผัสสะทางอายตนะ ๖ แต่ละขณะจิต ที่ไม่น่าปรารถนา ไม่น่าใคร่ ไม่น่าพอใจ คือ นรก อารมณจากผัสสะทางอายตนะ ๖ แต่ละขณะจิต ที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ คือ สวรรค์ ปฏิบัติธรรมกับปัจจุบันขณะจิตนั้นๆ

มหาปริพาหสูตร

(ส.ม. ฉบับหลวง ๑๙/๑๗๓๑-๑๗๓๔)

[๑๗๓๑] ดุกรภิกษุทั้งหลาย นรกชื่อว่ามี ความร่ำร้อนมาก (มหาปริพาโท นาม นิรโย) มีอยู่ ในนรกนั้น บุคคลยังเห็นรูปอย่างใดอย่างหนึ่งด้วยนัยน์ตาได้ (แต่) เห็นรูปที่ไม่น่าปรารถนาอย่างเดียว ไม่เห็นรูปที่น่าปรารถนา

เห็นรูปที่ไม่น่าใคร่อย่างเดียว ไม่เห็นรูปที่น่าใคร่ เห็นรูปที่ไม่น่าชอบใจอย่างเดียว ไม่เห็นรูปที่น่าชอบใจ ได้ฟังเสียงอย่างใดอย่างหนึ่งด้วยหูได้ ... ได้สูดกลิ่นอย่างใดอย่างหนึ่งด้วยจมูกได้ ... ได้ลิ้มรสอย่างใดอย่างหนึ่งด้วยลิ้นได้ ... ได้ถูกต้องโผฏฐัพพะอย่างใดอย่างหนึ่งด้วยกายได้ ... ได้รู้แจ้งธรรมารมณอย่างหนึ่งด้วยใจได้ (แต่) รู้แจ้งรูปที่ไม่น่าปรารถนาอย่างเดียว ไม่รู้แจ้งรูปที่น่าปรารถนา รู้แจ้งรูปที่ไม่น่าใคร่อย่างเดียว ไม่รู้แจ้งรูปที่น่าใคร่ รู้แจ้งรูปที่ไม่น่าพอใจอย่างเดียว ไม่รู้แจ้งรูปที่น่าพอใจ

[๑๗๓๒] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ภิกษุรูปหนึ่งได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ความร่ำร้อนมาก ความร่ำร้อนมากแท้ๆ ความร่ำร้อนอื่นที่มากกว่า และน่ากลัวกว่าความร่ำร้อนนี้ มีอยู่หรือ ?

พ. ดุกรภิกษุ ความร่ำร้อนอื่นที่มากกว่า และน่ากลัวกว่าความร่ำร้อนนี้มีอยู่

ภิก. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ความร่ำร้อนอื่นที่มากกว่า และน่ากลัวกว่าความร่ำร้อนนี้เป็นไฉน ?

[๑๗๓๓] ดุกรภิกษุ ท. ก็สมณะหรือพรหมณ์เหล่าใดเหล่าหนึ่ง ย่อมไม่รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นี้ทุกข์ นี้ทุกขสมุทัย นี้ทุกขนิโรธ นี้ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา สมณะหรือพรหมณ์เหล่านั้น ย่อมยินดีในสังขารทั้งหลาย ซึ่งเป็นไปเพื่อความเกิด ฯลฯ ยินดีแล้ว ย่อมปรุ้งแต่ง ครั้นปรุ้งแต่งแล้ว ย่อมร่ำร้อนด้วยความร่ำร้อนเพราะความเกิดบ้าง ความแก่บ้าง ความตายบ้าง ความเศร้าโศก ความรำไร ความทุกข์ ความโทมัส และ

ความคับแค้นใจบ้าง เรากล่าวว่า สมณะหรือพราหมณ์เหล่านั้น ย่อมไม่พ้นไปจากความเกิด ฯลฯ ความคับแค้นใจ ย่อมไม่พ้นไปจากทุกข์

[๑๗๓๔] ดูกรภิกษุ ท. ส่วนสมณะหรือพราหมณ์เหล่าใดเหล่าหนึ่ง ย่อมรู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์ ฯลฯ นี่ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา สมณะหรือพราหมณ์เหล่านั้น ย่อมไม่ยินดีในสังขารทั้งหลาย ซึ่งเป็นไปเพื่อความเกิด ฯลฯ ไม่ยินดีแล้ว ย่อมไม่ปรุงแต่ง ครั้นไม่ปรุงแต่งแล้ว ย่อมไม่เร่าร้อน ด้วยความเร่าร้อนเพราะความเกิด ฯลฯ และความคับแค้นใจ เรากล่าวว่า สมณะหรือพราหมณ์เหล่านั้นย่อมพ้นจากความเกิด ฯลฯ ความคับแค้นใจ ย่อมพ้นจากทุกข์ ดูกรภิกษุท. เพราะฉะนั้นแหละ เธอ ท.พึงกระทำความเพียรเพื่อรู้ตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์ ฯลฯ นี่ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา

สรุปเนื้อหาสูตร มหาปริพาหนรอก คือ ความเร่าร้อนจากผัสสะทางอายตนะ ๖ ที่มีแต่อารมณ์ ที่ไม่น่าปรารถนา ไม่น่าใคร่ ไม่น่าพอใจ และมีความเร่าร้อนที่มากกว่า ที่น่ากลัวกว่า คือ ความไม่รู้ชัดตรงตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์ นี่เหตุแห่งทุกข์ นี่ความดับทุกข์ นี่ทางดับทุกข์ เมื่อไม่รู้ ย่อมยินดียิ่งในสังขาร ก็เกิดการปรุงแต่ง แล้วเร่าร้อน ตามลำดับ

ปฏิบัติในชีวิตประจำวัน พุทธศาสนา เน้นปัจจุบันขณะที่สามารถแก้ไขพัฒนาได้ทันที ไม่ฝัดวันประกันพรุ่ง

(ก็บุคคลใดเห็นแจ้งธรรมปัจจุบัน ไม่ง่อนแง่น ไม่คลอนแคลนในธรรมนั้นๆ บุคคลนั้นพึงเจริญธรรมนั้นเนื่องๆ ให้ปรุโปร่ง

เถิด พึงทำความเพียรเสียในวันนี้แหละ ใครเล่าจะรู้ความตายในวันพรุ่ง **ปัจจุปปนฺณญจโย ธมฺมํ ตตฺถ ตตฺถ วิปสฺสตี อสฺสฺหิริ อสงฺกุปฺปี ตํ วิทธา มนุพฺรุหเย อชฺเชว กิจฺจมาตปฺปี โโก ชญฺญา มรณํ สุเว “ภทฺเทภรตฺตสูตร” ม.จ. ๕๒๖/๒๖๕)**

๑. นรกสวรรค์เกิดที่ไหน ดับที่นั่น มีสติรักษาใจให้เป็นกลางๆ อุเบกขา ดับความยินดี ยินร้ายจากผัสสะทางอายตนะ คือดับสวรรค์ ดับนรก หรือปล่อยละวางความยึดมั่นในสุข-เวทนา ทุกขเวทนา ทางกายทางใจนั่นเอง

๒. รับผลทันที เห็นชัดเจน ไม่ต้องรอถึงชาติหน้า

๓. อดีตปัจจุบันอนาคตเป็นความสืบทอดเนื่องกัน ถ้าทำปัจจุบันดี อนาคตก็ย่อมดีตาม แล้วชาติหน้าที่ดีจะหนีไปไหนเสีย (เมื่อจิตไม่เศร้าหมองแล้ว สுகติเป็นอันหวังได้ จิตเต อสงฺกิลฺลฺลฺเจ สุกฺติ ปาฏิกงฺขา เมื่อจิตเศร้าหมองแล้ว ทุกฺติเป็นอันหวังได้ จิตเต สงฺกิลฺลฺลฺเจ ทุกฺคฺติ ปาฏิกงฺขา “วตฺถุปมฺสูตร” ม.ม. ๙๒/๔๘) ถ้าทำปัจจุบันดี อดีตก็น่าดีแน่นอน เพราะเราได้ทำให้ดีเสร็จแล้วตั้งแต่ปัจจุบัน

วิสัยนา		
พุทธองค์	ทรงไข	ใสกระจ่าง
ว่าอยู่กลาง	จิตใจ	ในนี้หนา
เห็นเกิดดับ	นรกสวรรค์	ด้วยปัญญา
ขุดตัณหา	รากเหง้า	เข้านิพพาน ฯ

ตำนาน คาถา พระอรหันต์ ๘ ทิศ (ตอนจบ)

คราวที่แล้วได้บอกไว้ว่าก่อนการสร้างเมือง
เชียงใหม่ เพื่อให้เป็นศูนย์กลางการบริหาร
อาณาจักรล้านนานั้น คนหัวเมืองเหนือได้นับถือ
หลากหลายอย่าง โดยเฉพาะเรื่องโหราศาสตร์
มหาทักษาดูเหมือนมีอิทธิพลมากกว่าอย่างอื่น
แม้พระนางจามเทวีผู้อพยพมาจากละโว้เมือง
ใต้ ซึ่งศรัทธาพระพุทธศาสนาเถรวาทอย่าง
มั่นคง จำต้องโอนอ่อนผ่อนตามคติความเชื่อ
ของชาวเหนือ ดังเช่นการสร้างเมืองตามคติ
มหาทักษาของพราหมณ์ในร่างฤๅษี เป็นต้น

คล้ายหลังพระนางจามเทวีไม่ถึงหนึ่ง
ศตวรรษ กษัตริย์มหาราชแห่งหัวเมืองเหนือ
พระนามว่าพญามังราย (พ.ศ.๑๘๓๙-๑๘๕๕)
ได้ยกทัพมาจากเมืองเชียงรายได้ครองเมือง
หริภุญชัย และหัวเมืองบริเวณตอนเหนือ
และขยายอาณาเขตออกไปอย่างกว้างขวาง
และสร้างเมืองเชียงใหม่ให้กลายเป็นศูนย์กลาง
การปกครองหัวเมืองเหนือทั้งสิ้นในนามอาณาจักร
ล้านนา

วิเทศนิยาย

ถือว่าเป็นกษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่พระองค์แรกใน
ประวัติศาสตร์หัวเมืองเหนือ

พระพุทธศาสนาไหลบ่าเข้าสู่อาณาจักร
ล้านนาสมัยพระเจ้ากือนา (พ.ศ.๑๘๙๙-๑๙๒๙)
โดยได้รับความช่วยเหลือจากพระยาสิทธิแห่ง
อาณาจักรสุโขทัย คราวนั้นผู้เป็นหัวหน้า
สมณทูตนามว่า **พระสมณเถระ** พระเจ้ากือนา
โปรดให้สร้างวัดพระเมืองถวายเป็นที่เมืองหริภุญชัย

อีกสองปีถัดมากษัตริย์แห่งอาณาจักร
ล้านนา ได้นิมนต์พระสมณเถระและคณะเดิน
ทางเข้าเมืองเชียงใหม่ เพื่อเผยแพร่พระพุทธ-
ศาสนาอย่างเต็มรูปแบบ คราวเดียวกันนั้นได้
สร้างวัดสวนดอกไม้ทางทิศตะวันตกของเมือง
เชียงใหม่ถวายเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป
พระรามัญวงศ์ เพราะศึกษาและปฏิบัติตาม
จารีตพระมอญแห่งเมืองพัน

เล่าลือกันว่าพระสงฆ์กลุ่มนี้เป็นพระ-
 อรัณวาสีเคร่งครัดในพระวินัยยิ่งนัก อีกทั้ง
 แดกฉานในพระไตรปิฎกตามธรรมเนียมที่
 สืบทอดมาจากสำนักมหาวีหารแห่งเกาะลังกา

ขยายความอีกนิด พระเจ้าก็อนามีพระ-
 ราชศรัทธาต่อพระสุมนเถระรูปนี้ยิ่งนัก ถึงกับ
 พระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระมหาสุมนรัตน-
 สามี ขึ้นรับตำแหน่งพระมหาสามีสังฆราช
 องค์แรกของอาณาจักรล้านนาเลยทีเดียว

**อาจมีบางคนถามแทรกขึ้นว่า พระ-
 สังฆราชรูปนี้แต่งคาถาอรหันต์ ๘ ทิศ
 ไซ้หรือไม่ ?**

ใจเย็นก่อน พระสังฆราชรูปนี้เป็นจุดเริ่ม
 ต้นแค่นั้นเอง

เมื่อพระสุมนเถระเป็นที่เคารพรักและ
 นับถือของกษัตริย์และเหล่าขุนนางน้อยใหญ่
 แล้ว กษัตริย์ล้านนาจึงมีพระราชโองการให้
 พระสงฆ์ทุกรูปในอาณาจักรล้านนาบวชแปลง
 เป็นคณะสงฆ์รามัญของพระสุมนเถระสิ้น
 เพื่อ “ศาสนาและพระสงฆ์จะได้เป็นรูปแบบ
 เดียวกัน” โดยมีวัดสวนดอกไม่ใช่นวนัยกลาง
 พระสงฆ์ที่บังคับให้บวชแปลงคราวนั้นเรียกกัน
 ว่า **พระพื้นเมือง**

นี่ถือเป็นครั้งแรกที่พระพุทธศาสนาถูก
 สร้างให้เป็นศาสนาแห่งรัฐ

พระสงฆ์พื้นเมืองที่ถูกบังคับให้บวชแปลง
 เป็นคณะสงฆ์รามัญคราวนั้น บางส่วนสมัคร
 ใจอย่างสุจริต ด้วยการเปลี่ยนวัตรปฏิบัติถือ
 ตามพระรามัญวงศ์สิ้น แต่มีบางส่วนอยู่ใน
 สถานการณ์จำใจ แม้บวชและประพฤติตาม
 แบบอย่างพระรามัญวงศ์ก็จริง แต่ความเชื่อ
 ดั้งเดิมที่เคยประพฤติกันมาก็ยังมีการรักษา
 สืบต่อไม่ถึง

หนึ่งในคติความเชื่อเหล่านั้นคือโหราศาสตร์
 แบบพม่าและพิธีกรรมแบบมหายาน

นอกจากนั้นคติความเชื่อของชาวลัวะยัง
 ทรงอิทธิพลอยู่ เป็นเหตุให้กษัตริย์แห่งล้านนา
 ใช้วิธีกลมกลืนให้กลายเป็นเนื้อเดียวกัน ดังเช่น
 ดอยสุเทพเดิมเป็นขุนเขาอันศักดิ์สิทธิ์ของ
 ชาวลัวะ ก็สร้างพระบรมธาตุขึ้นเพื่อเป็นที่
 สักการบูชาของผู้คนทุกหมู่เหล่า ส่วนเสา
 อินทิลซึ่งเป็นแก่นแกนของเมืองตามคติความ
 เชื่อของชาวลัวะ ก็เปลี่ยนความหมายให้กลายเป็น
 พุทธแล้วสร้างขึ้นภายในวัดเจดีย์หลวง
 เหมือนเป็นนัยยะชี้บอกว่าอยู่ภายใต้อำนาจ
 ของพระพุทธศาสนา

ลวงเข้าสมัยพญาสามฝั่งแกนได้เกิดสังฆเภท
 ภายในคณะสงฆ์กลายเป็นเรื่องราวใหญ่โต
 กว่าจะระงับข้อพิพาทได้ก็ย่างเข้าสู่สมัยพญา
 ตีโลกราช (พ.ศ. ๑๙๘๕ - ๒๐๓๑)

สมัยพระเจ้าตีโลกราชนี้มีพระสงฆ์แตกฉาน
 ภาษาบาลีเป็นจำนวนมาก เชี่ยวชาญในคัมภีร์
 พระไตรปิฎกยิ่งนัก สามารถสังคายนาพระ-
 พุทธพจน์เป็นครั้งแรกในประเทศไทย นอกจากนี้
 จะเป็นการสร้างเกียรติยศชื่อเสียงให้แก่สถาบัน
 กษัตริย์ในฐานะเป็นราชูปถัมภ์แล้ว ยังส่งผล
 ให้อาณาจักรล้านนาเป็นศูนย์กลางพระพุทธ-
 ศาสนาขึ้นมาแทนที่อาณาจักรพุกามของพม่า
 รามัญ

คัมภีร์ชินกาลมาลีปกรณ์บันทึกชื่อพระ-
เถระหลายรูปผู้แตกฉานในพระปิฎกไตรปิฎก
เช่น พระสุมังคลเถระ พระพรหมทัตเถระ
พระญาณรังสีเถระ พระญาณมงคลเถระชาว
เมืองลำพูน พระญาณลังกาเถระจากเมือง
เชียงราย พระญาณวิลาสเถระจากเมืองเชียงแสน
พระรัตนปัญญาเถระจากเมืองพะเยา พระ-
จันทรังสีเถระจากเมืองลำปาง พระอุปกุตต-
เถระจากเมืองน่าน พระเทวจุฬเถระจากเมือง
สวางคบุรี ฯลฯ

นอกจากนั้นยังปรากฏมีพระเถระผู้โด่งดัง
ด้านการแต่งคัมภีร์ เช่น พระโพธิรังสี ผู้แต่ง
คัมภีร์จามเทวีวงศ์และสังขนิทาน พระ-
พรหมราชปัญญา ผู้แต่งคัมภีร์รัตนพิมพวงศ์
พระรัตนปัญญาผู้แต่งคัมภีร์ชินกาลมาลีปกรณ์
และพระสิริมังคลาจารย์ ผู้แต่งคัมภีร์เวส-
สันดรทีปนี จักรวาลทีปนีและมังคลัตถทีปนี
 ฯลฯ

พระพุทธศาสนามาเจริญรุ่งเรืองถึงขีดสุด
ในสมัยพระเจ้าเมืองแก้ว (พ.ศ.๒๐๓๙-๒๐๖๙)
ทั้งด้านวรรณกรรม สถาปัตยกรรม และ
ศิลปกรรม แต่ขณะเดียวกันคติความเชื่อดั้งเดิม
ก็ดำรงอยู่เคียงคู่พระพุทธศาสนาไม่ห่างหาย
โดยเฉพาะการถือฤกษ์ยามตามหลักโหราศาสตร์
และพิธีสะเดาะเคราะห์สืบชะตาตามคติมหายาน

หลักโหราศาสตร์นั้นคือการสร้างเมืองตาม
คัมภีร์มหาทักษาให้ตรงตามลักษณะทักษิณา-
วัตรของดาวนพเคราะห์ ดังต่อไปนี้

- ๑) ทิศตะวันออกเฉียงเหนือคือพระอาทิตย์
เป็นศรีเมือง
- ๒) ทิศตะวันออกคือพระจันทร์เป็น
มูลเมือง

๓) ทิศตะวันออกเฉียงใต้คือพระอังคาร
เป็นอุตสาหเมือง

๔) ทิศใต้คือพระพุธเป็นมนตรีเมือง

๕) ทิศตะวันตกเฉียงใต้คือพระเสาร์เป็น
กาลกิณีเมือง

๖) ทิศตะวันตกคือพระพฤหัสบดีเป็น
บริวารเมือง

๗) ทิศตะวันตกเฉียงเหนือคือราหูเป็น
อายุเมือง

๘) ทิศเหนือคือพระศุกร์เป็นเดชเมือง
และ

๙) ทิศกึ่งกลางคือพระเกตุเป็นเกตุเมือง
เห็นหรือยังว่าหลักโหราศาสตร์มีอิทธิพล
มากน้อยเพียงใด ไม่ต้องกล่าวถึงชาวบ้านทั่วไป
ว่าจะเชื่อถ้อยยอมตามหลักโหราศาสตร์หรือไม่
แต่บอกได้ว่าโหราศาสตร์แทรกซึมเข้าสู่วิถีชีวิต
ของคนหัวเมืองเหนือทุกรูปนาม

ต่อมาครั้งพระพุทธศาสนานั้นคงถาวร
พระสงฆ์สามารถเป็นอาจารย์สอนสังกษัตริย์
ได้ จึงแนะนำให้สร้างวัดตามทิศานุทิศ โดย
ทำนองเลียนแบบคัมภีร์มหาทักษาของพม่า
กล่าวคือ

- ๑) ทิศตะวันตกให้สร้างวัดสวนดอกไม้
- ๒) ทิศตะวันตกเฉียงเหนือสร้างวัดเจ็ดยอด
- ๓) ทิศเหนือสร้างวัดเชียงยืน
- ๔) ทิศตะวันออกเฉียงเหนือวัดชัยศรีภูมิ
- ๕) ทิศตะวันออกสร้างวัดบุพพาราม
- ๖) ทิศตะวันออกเฉียงใต้สร้างวัดชัยมงคล
- ๗) ทิศใต้สร้างวัดนันทาราม และ

๘) ทิศตะวันตกเฉียงใต้สร้างวัดโปธาราม

เมื่อทศน้อยใหญ่มีอิทธิพลต่อชาวเมืองเหนือเช่นนี้ การเกิดขึ้นแห่งคาถาพระอรหันต์ ๘ ทิศ จึงกลายเป็นเรื่องปกติธรรมดา

เมื่อศึกษาคัมภีร์ปฐมมูลมูลี ซึ่งแต่งขึ้นโดยนักปราชญ์นิรนามสมัยพระเจ้าเมืองแก้ว ยิ่งทำให้เห็นว่าคาถาพระอรหันต์ ๘ ทิศ น่าจะแต่งขึ้นสมัยกษัตริย์พระองค์นี้เป็นแน่ เพราะเนื้อหาของคัมภีร์เล่มนี้กล่าวถึงการกำเนิดดาวนพเคราะห์ จักรราศีทั้ง ๑๒ และนักัษตรทั้ง ๑๒ นอกจากนั้นยังมีเรื่องราวของฤกษ์ยามต่างๆ และความเชื่อเรื่องการไหว้พระธาตุประจำปีเกิด ซึ่งความเชื่อเหล่านี้ล้วนมาจากแนวคิดของพระพุทธศาสนาหายาน

ผู้เขียนคิดเห็นว่า ความเชื่อโหราศาสตร์และพิธีกรรมของพุทธศาสนาหายาน คงมีอิทธิพลต่อชาวเมืองเหนืออย่างสูง จนเปลี่ยนรูปแปลงร่างเป็นพิธีสืบชะตา พระสงฆ์นักปราชญ์คงเห็นว่าหากปล่อยให้เป็นเช่นนี้ เห็นทีพระพุทธศาสนาคงจะดำรงคงอยู่มิได้นาน จึงแต่งคาถาเลียนแบบพิธีกรรมเหล่านี้เสีย นอกจากเป็นการดั่งศรัทธาศาสนิกกลับแล้ว ยังเป็นการกระตุกเตือนให้เห็นความสำคัญของพุทธานุภาพและสาวกานุภาพว่าเหนือกว่าเทวานุภาพ

สมัยนั้นตำแหน่งพระอรหันต์สาวกประจำทิศน่าจะยังไม่ลงตัวเหมือนทุกวันนี้ อาจจะมีสลับปรับเปลี่ยนหลายครั้งหลายครา ทั้งนี้เพื่อความสอดคล้องกับทิศานุทิศ และคาถาไม่น่าจะเป็นฉันทัดที่เราเห็นในปัจจุบัน ทั้งหลายทั้งปวงน่าจะมีการขัดเกลาให้สำนวนไพเราะในภายหลัง

เป็นที่น่าสังเกตอย่างหนึ่งคือ พระสาวกอรหันต์เหล่านั้นล้วนเป็นสาวกผู้ใหญ่และมีความใกล้ชิดกับพระพุทธเจ้าเป็นกรณีพิเศษ และได้รับเอตทัคคะว่าเป็นผู้เลิศแต่ละด้านด้วยความเป็นเลิศนี้เองน่าจะถูกลือให้เป็นพระอรหันต์ประจำทิศ เพื่อสามารถยืนยันแข่งขันกับเทพนพเคราะห์ของพวกพราหมณ์ดังปรากฏในคัมภีร์มหาทักษา

อย่างไรก็แล้วแต่ การจับพระอรหันต์ให้ทำหน้าที่ประจำทิศเช่นนี้ถือว่าไม่ถูกต้องตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า นอกจากจะไม่ให้ความเคารพแล้ว ยังเป็นเสมือนดั่งพระอรหันต์ผู้มีคุณธรรมสูงสุดให้ต่ำลงเสมอเพียงเทพารักษ์หรือโลกบาลเท่านั้น

คนดีที่คนไทยไม่ลืม

ศ.ดร. ป่วย อึ้งภากรณ์

คนดีที่ UNESCO ยกย่องว่า มีผลงาน
ดีเด่นทางการศึกษา

ฉบับที่แล้ววารสารโพธิยาลัย ได้ลงเรื่องราวเกี่ยวกับเจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี (ม.ร.ว. เปีย มาลากุล) ซึ่งได้รับยกย่องจาก UNESCO ว่า เป็นบุคคลดีเด่นทางการศึกษาของโลก ท่านได้รับการยกย่องนี้คู่กับ ศ.ดร.ป่วย อึ้งภากรณ์ อดีตผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย และอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้มีผลงานดีเด่น จารึกไว้ในประวัติศาสตร์ชาติไทยว่าท่านเป็นผู้ที่ทุ่มเทชีวิตและจิตใจเพื่อความเจริญก้าวหน้าทางการศึกษาและประเทศชาติ

ในวันที่ ๙ มีนาคม ๒๕๕๙ เป็นวันที่ศาสตราจารย์ ดร.ป่วย อึ้งภากรณ์ มีชาตกาลครบ ๑๐๐ ปี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งท่านเคยเป็นอธิการบดี และธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งท่านเคยเป็นผู้ว่าการ ได้จัดงานเชิงวิชาการ เป็นการรำลึกเชิดชูเกียรติพร้อมกับเป็นการฉลองในโอกาสที่องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือ UNESCO ได้ยกย่องให้เป็น “บุคคลสำคัญของโลก”

ในงานเชิดชูเกียรติและรำลึกถึงคุณูปการที่อาจารย์ป่วยมีต่อการพัฒนาต่างๆ ของประเทศไทย ทั้งที่ธรรมศาสตร์และธนาคารชาติ ผมเชื่อว่าผู้ที่ไปร่วมงานได้ชมนิทรรศการ

และรับฟังการเสวนาจากผู้ที่ได้รับประสบการณ์ร่วมทำงาน หรือเป็นลูกศิษย์ท่านเล่าถึงปณิธานและวิถีปฏิบัติที่มีเมตตา มีคุณธรรม ก็จะได้รับพลังความดี มีความคิดสร้างสรรค์เพื่อสังคมเพิ่มขึ้น

ดร.ป่วย แม้เป็นนักเศรษฐศาสตร์โดยพื้นฐาน แต่ก็มีใจความสนใจเรื่องการศึกษา และการพัฒนาชนบท ด้วยจุดยืนที่ต้องการเห็นสังคมไทยมีการพัฒนา และประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ไม่มีความเหลื่อมล้ำ คือมีเสรีภาพและความเป็นธรรม

ข้อความสดุดีที่คณะกรรมการบริหารสรุปเสนอต่อที่ประชุมใหญ่ของ UNESCO จึงระบุว่า

แสตมป์ ที่ระลึก 100 ปี ชาตกาล
ปวย อังการณ บุคคลสำคัญของโลก

“ดร.ปวยได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางว่าเป็นบิดาแห่งการพัฒนาเศรษฐกิจไทย ยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ อีกทั้งเป็นนักการศึกษาและข้าราชการที่โดดเด่นและมีจริยธรรมตัวอย่างหาที่ติมิได้ จนเป็นที่ยอมรับว่ามีอิทธิพลอย่างมากในการพัฒนาประเทศชาติ ท่านเป็นแกนกลางในการวางรูปแบบของการพัฒนาเศรษฐกิจของไทย และในการปรับปรุงระบบการศึกษาขั้นสูงของประเทศ ใช้ความรู้ ความสามารถของท่านในการทำงานทุกชิ้นให้สำเร็จได้อย่างถูกทำนองคลองธรรม เป็นความสำเร็จที่น่าชื่นชมเป็นพิเศษ

ลักษณะการทำงานเช่นนี้ ส่งผลต่อพฤติกรรมของอนุชนรุ่นหลังให้เล็งยึดถือแบบอย่างของผู้ที่ได้ความสำเร็จมาจากการโง่งน ที่ทำทุกอย่างเพื่อประโยชน์ของตนเองและให้กล้ายึดถือความถูกต้องโดยไม่ยอมจำนนต่ออำนาจ

วัตรปฏิบัติของดร.ปวย เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางออกไปในระดับภูมิภาค อัน

เห็นได้จากการที่ท่านได้รับรางวัลแมกไซไซ ในสาขาการบริหารภาครัฐ รางวัลที่เป็นเสมือนรางวัลโนเบลของเอเชีย ความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานของดร.ปวย เป็นเครื่องยืนยันว่าบุคคลเพียงผู้เดียวเท่านั้น ก็สามารถนำความเจริญก้าวหน้ามาสู่ประเทศของตนได้อย่างใหญ่หลวง”

คุณธรรม ๓ ประการ

เมื่อศึกษาข้อมูลจากบันทึกปาฐกถาและงานเขียนของท่าน เกี่ยวกับอุดมคติประจำใจ ยืนยันว่า คนเราจะเป็นคนที่สมบูรณ์ได้ ต้องระลึกละเอมถึงคุณธรรม ๓ ข้อ คือ **ความจริง ความงาม และความดี**

ความจริง หมายถึง สัจธรรม และหลักวิชา ที่มีคุณประโยชน์

ความงาม หมายถึง สิ่งที่ทำให้มนุษย์มีวัฒนธรรม คือมีความสุนทรีย์ะ ทั้งวรรณศิลป์ ศิลปกรรม นาฏศิลป์ และการดนตรี รวมถึงการกีฬาต่างๆ

ความดี หมายถึง มีความซื่อสัตย์สุจริต การไม่เบียดเบียนประทุษร้ายต่อกัน

ด้วยคุณลักษณะอันโดดเด่นเหล่านี้ ในปัจจุบันก็คือ **หลักธรรมาภิบาล** หรือ **Good Governance** ซึ่งผมเห็นว่าเป็นจุดยืนสำคัญในการดำเนินชีวิต และการทำงานของท่านที่มีความซื่อสัตย์สุจริต ยึดมั่นความถูกต้องเป็นธรรม โปร่งใส และตรวจสอบได้ รวมทั้งต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน

มนุษยธรรมและความถูกต้อง

จากข้อมูลประวัติของดร.ปวย ท่านน่าจะได้รับการบิทธิพลทางความคิดจากคุณแม่ ที่สอน

ให้มีความซื่อสัตย์สุจริต รักความถูกต้อง ไม่ให้เอาเปรียบใคร แม้สอนให้ลูกมีความเมตตา กรุณา โดยปฏิบัติให้เห็นเป็นตัวอย่าง ทำให้ท่านมีความคิดและการปฏิบัติ ที่ยึดหลักมนุษยธรรมและความเป็นธรรม เป็นที่ตั้ง ดร.ป๋วยมีความเห็นว่า “คนรวยควรเสียภาษี ในอัตราสูงกว่าคนจนจึงจะยุติธรรม คนจนจริงๆ นอกจากจะไม่ควรเสียภาษีแล้ว รัฐบาลควรจะจ่ายเงินอุดหนุนให้ด้วย เพราะมนุษยธรรมเป็นพี่น้องฝาแฝดกับความยุติธรรม”

ศาสตราจารย์รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ ได้เคยแสดงปาฐกถา ดร.ป๋วย อึ้งภากรณ์ ครั้งที่ ๑๐ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๐ เรื่อง “จารีตรัฐธรรมนูญไทยกับสันติประชาธรรม”

“สันติประชาธรรม” เป็นระบอบการเมืองการปกครอง ที่อาจารย์ป๋วยต้องการเห็นในสังคมไทย จึงจงใจใช้คำว่า “ประชาธรรม” แทน “ประชาธิปไตย” เพราะระบอบประชาธิปไตยที่ขาดหลักธรรม ย่อมยากที่จะอำนวยให้เกิดสันติสุขในสังคมได้

ท่านจึงเห็นความสำคัญ ในการสร้างสันติ ทำให้เกิดขึ้นอย่างยั่งยืนในสังคมไทย และ

ยังต้องส่งเสริมให้มีธรรมาภิบาล (Good Governance) ในสังคมทุกระดับ

ศาสตราจารย์รังสรรค์ ระบุว่า ฝรั่งเริ่มนำหลักธรรมาภิบาล เข้าสู่นโยบายของฉันทมติของชองตัน หลังทศวรรษ ๒๕๒๐ แต่อาจารย์ป๋วยกล่าวถึงธรรมาภิบาล ตั้งแต่เริ่มรับราชการในทศวรรษ ๒๔๙๐ และปฏิบัติเป็นเยี่ยงอย่างแก่ข้าราชการตลอดมา

หลักธรรมาภิบาล ๓ ประการแรกก็คือ ความโปร่งใส (Transparency) การมีส่วนร่วม (Participation) และความรับผิดชอบ (Accountability)

อีก ๒ ประการ คือ ความซื่อสัตย์สุจริต (Honesty) และการไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflicts of Interest)

ดร.ป๋วยเรียกร้องให้ข้าราชการ และผู้กำหนดนโยบายหลีกเลี่ยงปัญหา นี้ โดยกล่าวว่า

“...เจ้าหน้าที่ที่มีผลประโยชน์ส่วนตัว ในหน้าที่การงานของตน ชัดกับประโยชน์ส่วนรวม ถือว่าเป็นผู้ปฏิบัติผิดหลักธรรมะในด้านเศรษฐกิจอาทิ ในฐานะเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล บุคคลนั้นจะต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนในขอบเขตแห่งนโยบายรัฐ ถ้าในขณะที่เดียวกันเจ้าหน้าที่ผู้นั้นไปมีตำแหน่งหน้าที่และรับผิดชอบส่วนงานของเอกชน ไม่ว่าจะแห่งเดียวหรือหลายแห่งก็ตาม อาจเป็นประธานกรรมการ กรรมการผู้จัดการ ผู้ถือหุ้น ไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อม แม้จะสุจริตเพียงใด บุคคลภายนอกย่อมจะระแวงสงสัย และตั้งข้อรังเกียจ

ฉะนั้น ทางที่สมควรคือ เจ้าหน้าที่ผู้นั้น ควรจะต้องลาออกจากหน้าที่หรือตำแหน่ง ต่างๆ เสีย ทำงานแต่เพียงประเภทเดียว โดยไม่ขัดกับประโยชน์ส่วนรวม ถ้าเป็นไปได้ ถือว่า บุคคลนั้น ได้ทำถูกหลักธรรมะทางเศรษฐกิจ...”

แบบอย่างความซื่อสัตย์

ดร.ปวย ได้สร้างแบบอย่างอันดีงามไว้แก่ สังคมไทยคือ อุดมการณ์รับใช้ประเทศชาติ และทำงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ยึดหลัก ความเป็นธรรมเป็นสำคัญ

ท่านไม่เพียงแต่เป็นแบบอย่างด้วยการพูด การเขียน แต่ด้วยการกระทำอย่างเคร่งครัด ตลอดชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งความมีจริยธรรม ในฐานะผู้บริหารธนาคารกลาง ที่ซื่อสัตย์ ตรง ไปตรงมา ยึดกฎกติกาโดยไม่เลือกปฏิบัติจึง ได้สั่งสมเกียรติภูมิความน่าเชื่อถือแก่ธนาคาร แห่งประเทศไทย จนเป็นมาตรฐานที่อ้างอิง ตลอดมา

เมื่อครั้ง ดร.ปวยตอบรับ ไปเป็นคณบดี คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ขณะที่ยังเป็นผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ด้วย ตามระเบียบสำนักงานข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) ระบุว่า หากทำงาน ๒ แห่ง จะได้รับ เงินเดือนอีกแห่งหนึ่ง เพียงครั้งเดียว ปรากฏว่า ดร.ปวยเลือกที่จะรับเงินเดือนคณบดี คณะเศรษฐศาสตร์เต็มอัตรา (๘,๐๐๐ บาท) และรับเงินเดือนผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ครึ่งอัตรา (๒๕,๐๐๐ บาท) แทนที่จะเลือก เงินเดือนธนาคารแห่งประเทศไทยเต็มอัตรา (๕๐,๐๐๐ บาท) แบบที่คนทั่วไปคิด ด้วย เหตุผลที่ท่านให้เวลาและสมองที่ธรรมศาสตร์ มากกว่า

ห่วงใยชาวชนบท

ด้วยแนวคิดว่าการพัฒนาชนบท และการพัฒนาคุณภาพคน เป็นรากฐานสำคัญ ของการพัฒนาประเทศ ดร.ปวยจึงชวนผู้มี ความปรารถนาดีต่อชีวิตความเป็นอยู่ของ ชาวชนบท เช่น นักวิชาการ นักการศึกษา นักธุรกิจ และ เชื้อพระวงศ์บางท่าน ร่วมกัน ก่อตั้ง มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ซึ่งนับเป็นมรดกทาง ปัญญาชิ้นสำคัญของดร.ปวย

ข้อเขียนของดร.ปวย ที่ชื่อว่า “คุณภาพ ชีวิต ปฏิทินแห่งความหวัง จากครรภ์มารดา ถึงเชิงตะกอน” ได้สะท้อนให้เห็นความคิด เรื่องความอาทรต่อประชาชน ตั้งแต่ระดับ พื้นฐานที่เป็นชาวไร่ชาวนาและกรรมกร โดย ลำดับความต้องการของร่างกาย ตั้งแต่อยู่ใน ครรภ์ของแม่ จนเจริญวัยเริ่มเข้าโรงเรียน และ เติบโตถึงขั้นทำงานการประกอบอาชีพได้ จน กระทั่งถึงวาระสุดท้ายของชีวิต

หน้าที่ของรัฐที่มีความรับผิดชอบ

แนวคิดของดร.ปวย ในบทความดังกล่าว ย้ำเตือนให้เห็นหน้าที่ของรัฐที่สมควรพัฒนา ความเป็นอยู่ของประชาชน ให้ทุกคนมีระดับ คุณภาพชีวิตขั้นพื้นฐานที่ดีพอ

“เมื่อจะตาย ก็ขอให้อย่าตายอย่างโง่ อย่างบ้าๆ คือตายในสงครามที่คนอื่นก่อให้เกิด ขึ้น ตายในสงครามกลางเมือง ตายเพราะ อุบัติเหตุรถยนต์ ตายเพราะน้ำหรืออากาศ เป็นพิษ หรือตายเพราะการเมืองเป็นพิษ”

สิ่งที่ดร.ปวยห่วงใยข้างต้นเป็นเรื่องที่ ทุกรัฐบาล ควรมีนโยบายและเป้าหมายสร้าง

คุณภาพชีวิตแก่ประชาชนทุกระดับชั้น ทุกวันนี้เรายังมีปัญหาทั้งสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ และการเมืองเป็นพิษ

คุณค่าที่เป็นแบบอย่าง

บทบาทของดร.ป๋วย ที่ได้สร้างคุณประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติมีมากมาย วิธีปฏิบัติของท่านก็เป็นแบบอย่างของนักบริหารที่ดี ดังที่อาจารย์รังสรรค์ได้สรุปไว้ว่า ศาสตราจารย์ ดร.ป๋วย อึ้งภากรณ์

- บุคคลที่ซื่อสัตย์พอที่จะเรียกร้องให้ผู้อื่นซื่อสัตย์ตามได้
- ข้าราชการตัวอย่าง ที่กล้าคิดและกล้ายืนหยัดเพื่อความถูกต้อง
- ผู้ใหญ่ที่โอบอ้อมอารีแก่ผู้น้อยและผู้ยากไร้
- นักวิชาการที่เป็นมิ่งขวัญของนักวิชาการทุกคน
- นักเศรษฐศาสตร์ที่ต้องการให้สังคมเป็นธรรมมากขึ้น
- ผู้เลื่อมใสในระบบประชาธิปไตย ด้วยวิญญานและการกระทำ
- ผู้ใฝ่สันติที่สอนให้คนต่อสู้เพื่อเสรีภาพและสังคมที่เป็นธรรมด้วยสันติวิธี
- คนไทยที่รักเมืองไทย และอุทิศตัวเพื่อรับใช้ชาติตลอดชีวิต ผู้เสียสละ ที่ทำงานเพื่อส่วนรวม โดยไม่คิดถึงตนเอง
- คนดีที่ทำดีไว้มากมายจนเป็นที่ศรัทธาของทุกวงการ
- มนุษย์ซึ่งปราศจาก โลภะ โมหะ และไม่เคยแสดงออกซึ่งโทสะ

มายก่องด้วย “ปฏิบัติบูชา”

น่าจะดีมาก ๆ ต่อสังคมไทย หากทุกภาคส่วนร่วมกันสานต่อปณิธานและอุดมการณ์ของท่านให้เกิดผลลัพธ์ ในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ด้วยหลักธรรมาภิบาลตามที่อาจารย์ป๋วยได้ริเริ่ม และทำจริงเป็นตัวอย่างไว้มากมายให้พัฒนาต่อไป ก็เท่ากับว่าวิถีคุณธรรม ดร.ป๋วย อึ้งภากรณ์ จะยั่งยืน เป็นคุณลักษณะที่ปฏิรูปอย่างแท้จริง

“มองไปข้างหน้า แม้สังคมไทยอาจจะหาปูชนียบุคคลที่มีมาตรฐานด้านคุณธรรมและจริยธรรม ความสามารถและความมุ่งมั่นที่จะทำให้เศรษฐกิจและสังคมไทยดีขึ้นแบบอาจารย์ป๋วยได้ยากขึ้น แต่ผมเชื่อมั่นว่า ถ้าคนไทยรุ่นหลังได้มีโอกาสเรียนรู้และนำเอาหลักคิด หลักการใช้ชีวิตของอาจารย์ป๋วยมาถือปฏิบัติแล้ว เราจะเกิดแรงบันดาลใจและเห็นแนวทางที่จะช่วยกันทำให้สังคมไทย ก้าวไปสู่สังคมอันพึงปรารถนาได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน”

ดร.วิโรท สันติประภาพ

ผู้อำนวยการแห่งประเทศไทย
จากปัจฉิมกถาหัวข้อ “อาจารย์ป๋วย อึ้งภากรณ์
ในสายตาคนรุ่นหลัง”
ในโอกาสครบรอบ ๑๐๐ ปีชาตกาล
ศ.ดร.ป๋วย อึ้งภากรณ์

พุทธบริษัท (กับ) สยศาสตร์

และเรื่องเหนือธรรมชาติ

พุทธสาวิกา

อย่างมีสีสัน ที่อาจทำให้คนบางคนที่รับฟังไม่เชื่อ มีคำวิสาขนาที่จำได้ไม่รู้ลืมจากพระภิกษุที่ข้าพเจ้าเคารพนับถืออย่างสูงว่า ฝี หรือ เทวดา เป็นเพื่อนร่วมทุกข์ในสังสารวัฏฏ์ トラบใดที่ยังไม่ถึงนิพพาน ก็ต้องเวียนว่ายอยู่ในภพภูมิต่างๆ ตัวอย่างง่ายๆ ปลาโลมาก็เป็นเพื่อนร่วมทุกข์ในสังสารวัฏฏ์ เขาไม่ใช่คน อยู่ในน้ำ ถ้าคนไม่เคยเห็นทะเล เห็นห้วงน้ำ ก็อาจไม่เชื่อว่า ปลาโลมามีจริง

แม้แต่เรื่องระลึกชาติได้ ก็มีผู้ทำวิจัย และพบความจริงว่า เรื่องการระลึกชาตินั้น มีอยู่จริง และรายงานการวิจัยนั้น ก็ได้นำมาตีพิมพ์เป็นหนังสือ เล่มที่เด่นที่สุดน่าจะเป็นของ Dr. Ian Stevenson ซึ่งยังบันทึกกรณีศึกษาไว้อย่างมากมาย บางรายเป็นคนไทยด้วยซ้ำไป

หลวงปู่อนันตโมหิตริ มหานายกเถร อดีตสังฆราช อมรปุระนิกายแห่งประเทศไทยศรีลังกา เคยเล่าประสบการณ์ที่ท่านไปพบเด็กชายคนหนึ่ง ซึ่งระลึกชาติได้ว่า เขาเคยเป็นใคร และเมื่อมาเกิดใหม่ ความจำได้หมายรู้ของเขาไม่ได้หมดไปตามสภาพใหม่ ที่กลายเป็นตัวอ่อน เป็นทารก และเป็นเด็ก เด็กคนนั้นสามารถสวดมนต์ได้อย่างถูกต้อง โดยที่ไม่มีใครสอน เมื่อหลวงปู่ไปสัมภาษณ์ เขาจึงได้เปิดเผยว่า เขาสวดมนต์ได้อย่างนี้มานานแล้ว ตั้งแต่เขาเป็นนายคนนั้น...

คำพูดที่ว่า “ไม่เชื่ออย่าลบหลู่” เป็นเสมือนข้อคิดสะกิดใจว่า เรื่องบางเรื่อง เมื่อเราไม่เชื่อ ไม่เห็นด้วย ก็ไม่ควรที่จะไปลบหลู่ดูหมิ่น ดูถูกดูแคลนว่า มันไม่น่าเชื่อถือ ไม่ใช่เรื่องจริงเสมอไป ท่านผู้รู้ขยายความให้ฟังว่า เรื่องบางเรื่อง ของบางอย่าง ตัวเราไม่มีความสามารถพอที่จะเข้าถึง สัมผัส รับรู้ อาจเป็นเพราะเหตุผลกลใดก็ตาม เช่น ไม่มีความรู้ ประสบการณ์ตรงไม่มี โลกทัศน์ยังคับแคบ ฯลฯ ทำให้เข้าไม่ถึง แล้วก็ด่วนโจมตีไปว่า ไม่เชื่อ ไม่จริง โทก หลอกหลวง ตัวอย่างง่ายๆ เช่น เรื่องฝี หลังจากได้ปุจฉากับพระภิกษุผู้ทรงความรู้และประสบการณ์การปฏิบัติมายาวนาน

ไม่มีพระภิกษุรูปใดเลยที่บอกว่า ฝีไม่มี เทวดาไม่มี บางท่านพบเจอมาด้วยตนเอง สามารถเล่าประสบการณ์ตรงเหล่านั้น ได้

ที่เกริ่นมานี้ มิได้ชักจูงผู้อ่านให้เชื่อ แต่อยากบอกว่า เรื่องเหนือธรรมชาติเหล่านี้ มีอยู่แน่นอน มิฉะนั้น คงไม่มีการบันทึกไว้ในพระไตรปิฎกมากมาย แม้แต่เรื่องอภิญญาต่างๆ ก็ไม่ใช่เรื่องทิ้งมง่าย ไร้เหตุผล หากคุณฝึกจิตได้ในระดับนั้น คุณก็อาจจะได้อภิญญาต่างๆ เช่น ตาทิพย์ หูทิพย์ กำหนดรู้ใจคนอื่น รู้อดีต รู้อนาคต แต่อย่าลืมนะว่า พระอรหันต์บางองค์ ก็ไม่ได้มีอภิญญาต่างๆ ท่านเพียงหมดกิเลสแล้วโดยสิ้นเชิง

ไสยศาสตร์ในสังคมไทย

ไม่อาจปฏิเสธได้ว่า วิชาไสยศาสตร์ เวทมนตร์ คุณไสย มีอยู่ในสังคมไทยนับแต่อดีตกาลนาน ควบคู่ไปกับพระพุทธศาสนา จนบางครั้ง พวกไสยเวทย์ต่างๆ ได้เข้าไปอยู่ในวัดด้วย พระภิกษุเล่าเรียนศึกษาวิชาไสยดำ ควบคู่ไปกับศึกษาพระปริยัติธรรม เช่น การสักยันต์ ดูดวง ดูฤกษ์ยามาที ฯลฯ ทั้งที่พระพุทธองค์ทรงเรียกวิชาเหล่านี้ว่า **เดียรัจฉานวิชา** แต่ก็ยังมีพระจำนวนมาก ศึกษาเล่าเรียนวิชาเหล่านี้ จนกลายเป็นเกจิชื่อดัง มีลูกศิษย์ลูกหามากมาย ศาสนิกที่ไม่มีความรู้ ไม่ได้ศึกษาเล่าเรียนพระไตรปิฎกอย่างจริงจัง ก็ย่อมจะถูกครอบงำให้เชื่ออย่างไร้เหตุผล ไม่รู้จักคิดพิจารณาว่า สิ่งใดควรเชื่อ สิ่งใดไม่ควรเชื่อ แม้ว่าพระพุทธองค์จะได้ทรงสอนไว้แล้วใน

กาลามสูตร ว่าอย่างไรควรเชื่อ อย่างไม่ควรเชื่อ ชัดเจน ตรงไปตรงมา แต่พุทธศาสนิกชนจำนวนมากไม่สามารถรับคำสอนนี้ไว้ประดับชีวิต เพื่อปกป้องคุ้มครองตนให้อยู่รอดปลอดภัย โดยไม่ถูกใครล่อลวง

ตามหน้าหนังสือพิมพ์ยังคงปรากฏข่าวที่แสดงให้เห็นว่า ยังคงมีคนไทยจำนวนมากมีความเชื่อถือที่มง่าย จนกลายเป็นเรื่องตลกขบขัน อย่างเช่น **กรณีตุ๊กตาถูกเทพ** ซึ่งเกิดกระแส เสียงตุ๊กตาที่นำมาปลุกเสก เชิญวิญญาณเทพมาสิงสู่ แล้วเลี้ยงเหมือนเด็กจริงๆ ไปไหนก็พาไปด้วย เวลากินอะไรก็ต้องจัดให้น้องกินด้วย กระทั่งครั้งหนึ่งมีข่าวว่าหญิงสาวคนหนึ่งอุ้มตุ๊กตาถูกเทพขึ้นแท็กซี่ตลอดทางเธอก็บอกให้แท็กซี่ขับรถดีๆ หน่อย ลูกเทพของเธอไม่ชอบ พุดโน่นพุดนี่ จนแท็กซี่ทนไม่ไหว ไล่ลง บางรายก็อุ้มตุ๊กตาถูกเทพไปทานอาหารในร้านอาหาร แล้วก็นั่งป้อน นั่งคุยกับตุ๊กตานั้น จนคนมองทั้งร้าน

อีกตัวอย่างหนึ่ง คือ เรื่องสร้างพระหรือวัตถุมงคลให้เช่า แล้วก็ปั่นราคาด้วยวิธีการต่างๆ จนกระทั่งราคาขึ้นสูงปรี๊ด ยุคหนึ่งนิยมจุดคาถามรณะเทพ ก็แข่งขันสร้าง สร้างเท่าไรไม่พอ แม้จะราคาเป็นแสนเป็นล้าน ก็ยังเป็นที่ต้องการ ต่อมาความนิยมเสื่อมถอยลงเพราะได้รู้ความจริงว่า องค์จุฑามะเป็นแค่เทพองค์หนึ่งเท่านั้น มีอาจเปรียบเทียบกับพระพุทธรูปได้ ปัจจุบันนี้ แทบไม่มีใครพูดถึง ทั้งๆ ที่ครั้งหนึ่งเคยเป็นข่าวใหญ่บนหน้าหนังสือพิมพ์ว่า มีเงินหมื่นเวียนในวงการเป็นพันล้านบาท

หากติดตามข่าวตามหน้าหนังสือพิมพ์อยู่เสมอ ก็จะได้เห็นข่าวเรื่องแปลกๆ เกิดขึ้น

เป็นระยะ บางทีก็ตื่นเรื่องผีกระสือ มาขโมยกินไส้พวกสัตว์เลี้ยงใต้ถุนเรือน บางทีมีข่าวเรื่องหมู่บ้านในภาคอีสาน ที่ผู้ชายมักจะนอนไหลตาย คือ **หลับแล้วไม่ตื่น** วิธีป้องกันคือเอาเสื้อแดง ไปสวมใส่ในห่ม ปักไว้หน้าบ้านเป็นการหลอกผี ซึ่งเชื่อกันว่า เป็นผีแม่หม้ายไม่ให้เข้ามาเอาชายหนุ่มในบ้าน เรื่องนี้ทางวิทยาศาสตร์มีข้อพิสูจน์ว่า ชายชาวอีสานมีแนวโน้มที่จะเป็นโรคไหลตายมากกว่าคนในภาคอื่น ด้วยเหตุผลทางพันธุกรรมของคนในท้องถิ่นนี้ แม้ไปอยู่ที่อื่น ก็มีปรากฏข่าว ว่ามีการไหลตายของผู้ชายอีสาน ไม่ว่าเขาจะไปอยู่ที่ใด แม้ว่าเขาจากไปอยู่ไกลถึงต่างประเทศ ก็ไปไหลตายอยู่ในประเทศนั้น ดังเคยเป็นข่าวใหญ่ เมื่อหลายปีก่อนว่า แรงงานชายไทย ที่ไปทำงานในตะวันออกกลางไหลตายไปเป็นจำนวนมาก จะเห็นได้ว่าบางเรื่องพิสูจน์ได้ด้วยวิทยาศาสตร์ แต่คนจำนวนหนึ่งก็ยังปักใจที่จะเชื่อในความเชื่อของตน

สรุปว่า ทั้งวิทยาศาสตร์ โสยศาสตร์ และเรื่องเหนือธรรมชาติ ยังคงเกี่ยวพันกัน อย่างยากที่จะแยกออกว่าอะไรคืออะไร

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สำหรับคนที่ขาดการศึกษา ก็จะมีแนวโน้มเอียงไปทางโศยศาสตร์ ส่วนคนมีการศึกษาก็จะโน้มเอียงไปทางวิทยาศาสตร์

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งปัญญา หากไม่สำนึกในสัจจะ ถูกกระแสนิยมพัดพาไปไร้ทิศทาง ดังนั้น พุทธศาสนิกชน หรือ

พุทธบริษัทจึงควรใส่ใจกับการศึกษาเล่าเรียนพระธรรม เพราะนอกจากจะเป็นการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องศาสนาอย่างถูกต้อง อันจะนำชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง และมีสันติสุข อย่างน้อยที่สุดในใจของตนๆ ต้องระลึกอยู่เสมอว่า เป้าหมายของพระพุทธศาสนา คือ พระนิพพาน ไม่ใช่สิ่งอื่น แม้จะได้ประสบพบเห็นเรื่องเหนือธรรมชาติต่างๆ ก็พึงเห็นว่า เป็นเรื่องธรรมดา ที่อาจเกิดขึ้นได้ หากเหตุปัจจัยเอื้อให้เป็นไปได้ แม้แต่พระพุทธองค์ผู้ทรงสัพพัญญุตญาณ คือ รู้รอบรู้จริง ในความจริงของสรรพสิ่ง ทรงตรัสถึงเรื่องเหล่านี้ไว้ว่า ไม่ใช่ทางพันทุกซ์ ไม่ควรใส่ใจให้ความสำคัญแต่อย่างใด ชีวิตในวิภวสังสารยังอีกยาวนานนัก ไม่พึงเสียเวลากับสิ่งที่ไม่เอื้อให้เราเจริญก้าวหน้าในธรรม ถึงแม้จะได้พบเจอ ก็พึงเตือนตนว่า สิ่งเหล่านี้มิใช่ทางพันทุกซ์อันใดเลย มีแต่จะทำให้เราติดข้องกับกิเลสแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น วนเวียนอยู่ในสิ่งที่ไม่ใช่สาระสำคัญของชีวิต หากคุณประกาศตนเป็นพุทธบริษัทก็ควรดำเนินชีวิตตามคำสอนของพระพุทธองค์ โดยมีศีล มีสมาธิ มีปัญญา หมั่นขัดเกลาศีลของตนให้บริสุทธิ์ ปฏิบัติสมาธิเป็นประจำสม่ำเสมอ เพื่อจะได้เกิดปัญญาในการตัดอนุสัยกิเลส และถึงพระนิพพานได้ในที่สุด

ของฝากวันตรุษจีน “เรื่องของเจ้า”

ปปัญจา

วันนี้วันตรุษจีน ได้เห็นญาติโยมบางส่วนมาไหว้เจ้า บางส่วนมาทำบุญที่วัดมาฟังธรรมะของพระพุทธเจ้า ส่วนใหญ่ก็หน้าเก่าๆ มาฟังเรื่องเดียวกันซ้ำๆ อยู่นั้นแหละ เพราะไม่มีเรื่องใดมากไปกว่าเรื่องทุกข์ ได้ฟังแล้ว บางคนก็ยังสนุกอยู่ บางคนสลด บางคนสังเวช บางคนก็เริ่มที่จะสว่างบ้าง ตามภาษาชาวบ้านชอบสนุก นอกวัดก็จุดประทัดกันเปรี้ยงปร้าง แต่ดูเจ้าชอบสงบ นั่งมองไปก็บังเกิดถ้อยคำเหล่านี้ผุดขึ้นในกระแสน์ ปปัญจา จึงขออนุญาตฝากไว้ให้เป็นของขวัญข้อคิดในวันตรุษจีนปีนี้

เรื่องราว ของเจ้าทั้งหลาย

พระเจ้าทั้งหลาย มุ่งหมาย สร้าง
พระพุทธเจ้าทั้งหลาย มุ่งหมาย สอน
พวกสุเจ้าทั้งหลาย จะได้ สดับ
พวกสมณะเจ้าทั้งหลาย จะได้ สงบ

พระอริยเจ้าทั้งหลายก็ได้อู้ สมุทัย มรรค ทุกข์ นิโรธ
ตามลำดับ อย่างข้างบนนั้นนั่นแหละ
และทั้งหมดก็นับรวมอยู่ในตัวพวกเจ้าทั้งหลาย
ไม่ใช่เรื่องอื่นไกลเลย เป็นเรื่องของเจ้าทั้งนั้น และเท่านั้น

ตรุษจีน
๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙

หนังสือดีที่ควรมี :

พจนานุกรม พุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม

พจนานุกรม เป็นหนังสือสำคัญสำหรับช่วยการศึกษาเล่าเรียน คั่นคว้า เป็นหนังสือที่ผู้ใฝ่รู้จะชอบมีไว้ในครอบครอง และหากคุณเป็นพุทธศาสนิกชน คุณก็ควรมี พจนานุกรม ๒ เล่ม ดังต่อไปนี้

หนังสือชุด พจนานุกรม ของพระเดชพระคุณ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) มีด้วยกัน ๒ เล่ม

เล่มแรกที่จะแนะนำต่อไปนี้เป็น **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม** และ **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์** (จะเห็นได้ว่า คำว่า **พุทธศาสตร์** กับ **พุทธศาสตร์** สะกดต่างกัน และทำไมจึงสะกดต่างกัน จะได้พูดถึงให้เห็นความแตกต่างว่าทำไมจึงใช้ชื่อต่างกัน)

ผู้เขียนเลือกที่จะพูดถึง พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรมก่อน เพราะเป็นหนังสือเล่มโปรดประจำชีวิตเล่มหนึ่งก็ว่าได้ ครั้งแรกที่ได้พบหนังสือนี้ เพราะมีกัลยาณมิตรท่านหนึ่งมอบให้ เมื่อได้อ่านโดยตลอดแล้ว รู้สึกอัศจรรย์ใจว่า ช่างเป็นหนังสือที่ดีและมีประโยชน์มากมาย สำหรับผู้เริ่มต้นในการศึกษาพระพุทธศาสนา ผู้เขียนอ่านหนังสือนี้ทุกวันก่อนนอน และวางไว้บนหัวเตียง เวลาเดินทางไปต่างจังหวัด ก็จะเป็นหนังสือเล่มเดียวที่ติดมือไปด้วย เพื่ออ่านในยามที่มีโอกาส

อ่านเข้าไปเข้ามาด้วยความปลาบปลื้ม และซาบซึ้งในหลักธรรมของพระบรมศาสดา สัมมาสัมพุทธเจ้า

ต่อมาเมื่อหนังสือชุดนี้มีการปรับปรุง (revised) ผู้เขียนในฐานะที่ชอบหนังสือชุดนี้มาก ได้ไปเป็นอาสาสมัครช่วยงานปรับปรุง ทำดัชนีค้นคำตัวอักษรโรมัน Romanized Pali Index ร่วมกับกัลยาณมิตรอีกท่านหนึ่ง หลังจากนั้นก็มีการปรับปรุงอยู่หลายครั้ง จนมาถึงการพิมพ์ครั้งล่าสุด ซึ่งจัดพิมพ์โดยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และญาติโยมผู้ศรัทธา

ดังที่จั่วหัวไว้ว่า **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม** จึงขอพูดถึงหนังสือเล่มนี้ก่อน ส่วน **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์** จะได้พูดถึงในฉบับหน้า เพราะมีเรื่องน่าสนใจที่ควรพูดถึงให้ฟังกันอยู่มาก

น่าเสียดายที่มีคนอีกเป็นจำนวนมากใช้หนังสือเล่มนี้ไม่เป็น ไม่เข้าใจโครงสร้าง ไม่เข้าใจวิธีค้นคำ และไม่เคยมารู้เลยว่า หนังสือเล่มนี้มีคุณูปการอันใหญ่หลวงแก่การศึกษาพระไตรปิฎกส่วนประกอบ ของหนังสือพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม แบ่งเนื้อหาออกเป็น ๓ ส่วน ดังนี้

ภาค ๑ หมวดธรรม จัดแบ่งตามหลักธรรมคำสอนทั้งหมด โดยเริ่มจาก คำสอนที่ประกอบด้วยหัวข้อเดียว ซึ่งจะมีไม่มากเพียง ๓ หัวข้อ คือ

(๑) **กัลยาณมิตตา (๒) โยนิโสมนสิการ** และ (๓) **อัปมาทธรรม** ต่อไป หมวด ๒ ประกอบด้วยหลักธรรมที่ประกอบด้วย ๒ หัวข้อ โดยแต่ละคำเรียงตามลำดับตัวอักษร และหัวข้อก็จะต่อกันไป เป็น หมวด ๒ หัวข้อที่ (๔) **กรรม ๒** ประกอบด้วย อกุศลกรรม และ กุศลกรรมเป็นต้น โดยจะมีภาษาบาลีไทย บาลีอักษรโรมัน พร้อมคำอธิบายทั้งภาษาไทย และให้คำศัพท์ในภาษาอังกฤษไว้ด้วยจาก หมวด ๒ ไปจนถึงหมวด ๑๐ และหมวดปกิณกะ คือ หลักธรรมที่มีองค์ประกอบมากกว่า ๑๐ หัวข้อ เช่น โภธิปักขิยธรรม ๓๗ เป็นต้น หากต้องการค้นคำในภาคนี้ มีวิธีการคือ ให้หาคำๆ นั้น ที่ “**ดัชนีค้นคำ**” ซึ่งอยู่ก่อนเนื้อหา หากคำๆ นั้น เป็นคำหลัก ตัวหนังสือจะเป็นตัวหนา หากเป็นคำที่เป็นส่วนประกอบของคำหลัก ก็จะเป็นตัวธรรมดา ที่ข้างคำดังกล่าว จะมีหมายเลขหัวข้อว่า คำนี้อยู่ที่หมายเลขอะไร เราก็พลิกไปดูที่หัวข้อที่ระบุไว้ ก็จะเจอคำที่เราต้องการหา ถ้าคำที่เราต้องการค้นหาเป็นคำย่อยในหัวข้อใหญ่ ตัวหนังสือหัวข้อก็จะเป็นตัวบาง หมายความว่า เป็นคำย่อยในหัวข้อใหญ่

ภาค ๒ พจนานุกรมพุทธศาสตร์ หมวดไทย-อังกฤษ ประกอบด้วยคำศัพท์ธรรมะในพระพุทธศาสนาที่เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย มีคำศัพท์คำเดียวกันนี้ในภาษาอังกฤษ และคำอธิบายความหมายเป็นภาษาอังกฤษที่เข้าใจง่าย ชัดเจน โดยเรียงลำดับตัวอักษร (alphabetical order) ของอักษรไทย คือ ก-ฮ นอกจากนี้ยังมีตารางเปรียบเทียบตัวอักษร

บาลีโรมัน (Rpanized Pali) กับตัวอักษรบาลีไทยไว้ให้ด้วย ตารางนี้มีประโยชน์มาก เมื่อไปเห็นคำศัพท์ภาษาบาลีในอักษรโรมัน แล้วต้องการรู้ว่า ภาษาไทยสะกดอย่างไร จึงจะถูกต้องตามหลักภาษาดั้งเดิม ไม่ใช่ถอดเอาตามความคิดของตนเอง ซึ่งส่วนใหญ่มักจะถอดผิด หากไม่มีความรู้ หรือไม่มีตารางเปรียบเทียบตัวนี้

ภาค ๓ พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับอังกฤษ-ไทย ในภาคนี้ก็จะมีความศัพท์ธรรมะในภาษาอังกฤษ ที่มีปรากฏในหนังสือภาษาอังกฤษ หากผู้อ่านต้องการทราบว่า คำนั้นตรงกับภาษาไทยว่าอะไร ก็จะค้นได้จากภาคนี้ โดยใช้วิธีเรียงลำดับตัวอักษรแบบภาษาอังกฤษ คือ A-Z

หนังสือนี้เข้มข้นทุกภาค ใช้ประโยชน์ได้ชัดเจนทุกภาพ เคยมีผู้มีจิตศรัทธาท่านหนึ่ง มาขออนุญาตพระเดชพระคุณพระพรหมคุณาภรณ์ ผู้แต่งว่า อยากพิมพ์แค่ภาค ๒ และ ภาค ๓ เพื่อไปแจกตามโรงเรียน เพราะคิดว่าจะให้ประโยชน์แก่เด็กๆ ที่ยังไม่สนใจจะอ่านธรรมะอย่างจริงจัง อย่างน้อยก็จะได้รู้จักคำศัพท์ในพระพุทธศาสนา นอกจากจะมีเนื้อหาทางวิชาการที่เข้มข้น จุใจ แล้ว ส่วนประกอบปลีกย่อยที่ท่านผู้เขียนบันทึกไว้ถึงประวัติความเป็นมาของพจนานุกรมเล่มนี้ ยังอ่านสนุก ได้ความรู้ และได้เห็นความเป็นปราชญ์ของท่านผู้แต่งได้เป็นอย่างดี ความละเอียด ความประณีต ความเป็นนักวิชาการ ที่ไม่ได้หาได้ทั่วไป หากสนใจอยากได้หนังสือเล่มนี้ ติดต่อได้ที่ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุฯ ท่าพระจันทร์ กรุงเทพมหานคร หรือวัดญาณเวศกวัน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม (โปรดติดตามอ่านเรื่อง พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ ในฉบับหน้า)

มุมมอง :

เวลานี้ **วิกฤติ** แล้ว

พระไพศาล วิสาโล : ทิมรายการคม ชัด ลึก เนชั่นทีวี

พระไพศาล วิสาโล เจ้าอาวาสวัดป่าสุคะโต อ.แก้งคร้อ จ.ชัยภูมิ ให้สัมภาษณ์หลายประเด็นทางศาสนาที่เกิดขึ้นในสังคมยามนี้ ผ่านรายการคม ชัด ลึก เนชั่นทีวี “คม ชัด ลึก” นำเสนอบางช่วงบางตอนที่น่าสนใจ

เชิญติดตามบทสัมภาษณ์ฉบับเต็มได้ในรายการคม ชัด ลึก คืนวันที่ ๔ เมษายน เวลา ๒๐.๐๐ น. ทางเนชั่นทีวี ช่อง ๒๒

❀ สถานการณ์ในช่วงนี้เรียกได้ว่าเข้าสู่ช่วงวิกฤติสงฆ์ขั้นรุนแรงหรือไม่

จากสภาพในเวลานี้ อาตมาคิดว่าเข้าสู่ช่วงวิกฤติแล้ว ซึ่งเป็นวิกฤติที่มีมานานแล้ว ถ้าเราดูจากข่าวคราวเกี่ยวกับพระสงฆ์ และการประพฤติปฏิบัติตัวของชาวพุทธ จะเห็นได้ว่า มันมีความเปลี่ยนแปลงในทางเสื่อมถอยลงเรื่อยๆ อันนี้เป็นแนวโน้มที่มีมานานแล้ว ไม่ใช่เพิ่งมาเป็นตอนนี้ สิ่งที่เกิดขึ้นใน

ตอนนี้เป็นแค่ข่าวคราวที่เกิดขึ้นเฉพาะจุด-เฉพาะประเด็น แต่ว่าถึงแม้ไม่มีข่าวคราวเหมือนที่เป็นอยู่นี้ ความน่าเป็นห่วงของพระพุทธศาสนาไม่ว่าจะเป็นของพระสงฆ์ก็ดี หรือของพุทธศาสนิกชนนั้น มีมานานแล้ว

❀ พระเถระชั้นผู้ใหญ่ที่ไปเกี่ยวข้องกับคดีความตอนนี้ถือว่าหนักเหมือนกัน เพราะในอดีตน่าจะไม่เคยเกิดกรณีแบบนี้ ใช่หรือไม่

อาจจะก็เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเมืองคือสมัย พระพิมลธรรม เมื่อ ๕๐ กว่าปีที่แล้ว (สมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์) ซึ่งอันนั้นก็เห็นได้ชัดว่าท่านเป็นผู้ถูกกลั่นแกล้ง แต่ในปัจจุบันเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้น ปฏิเสธไม่ได้ว่าการเมืองก็มีส่วนเกี่ยวข้องไม่น้อย เพราะฉะนั้นสิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนี้ก็ไม่ใช่สิ่งที่แปลกใหม่ เพียงแต่ว่าเรื่องพระสงฆ์ในอดีตเป็นเรื่องการเมืองที่ชัดเจน แต่ในกรณีนี้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคดีความ เกี่ยวกับคดีอาญาอยู่ด้วย ซึ่งต้องรอการพิสูจน์

🌸 หลวงพ่อคิดว่าคดียกยอกทรัพย์ (สหกรณ์ เครดิตยูเนียนคลองจั่น) ซึ่งผู้ต้องหาคนหนึ่ง เป็นถึงเจ้าอาวาส สาเหตุเกิดจากอะไร

มันเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากปัจจัยหลาย
อย่าง ในส่วนพระสงฆ์เองท่านก็เกี่ยวข้องกับ
เรื่องเงินมาก จนกระทั่งไปเกี่ยวพันกับเงิน
จำนวนเป็นพันล้านเป็นหมื่นล้าน ซึ่งหากไม่มี
การปล่อยปละละเลยจากคณะสงฆ์ชั้นผู้ใหญ่
ก็คงจะไม่เกิดเหตุการณ์แบบนี้

ในส่วนหนึ่ง ก็เป็นปัญหาพฤติกรรมของ
พระภิกษุรูปนั้นด้วย แต่อีกส่วนหนึ่งก็เกิดจาก
การที่คณะพระสงฆ์ชั้นผู้ใหญ่หรือองค์กรสงฆ์
ปล่อยปละละเลยมานาน ส่วนหนึ่งอาจจะเป็น
เพราะว่าพระรูปนั้นท่านมีเส้นสายกับพระ
ชั้นผู้ใหญ่และกับองค์กรสงฆ์ และอีกส่วนหนึ่ง
มันก็เป็นผลจากความเสื่อมของฝ่ายฆราวาส
ที่ไปอนุญาตให้พระสงฆ์นั้นไปเกี่ยวข้องกับเงิน
ที่มีจำนวนมาก ถ้าหากว่าฆราวาสญาติโยม มี
ความเข้าใจเกี่ยวกับพระ และพระธรรมวินัย
ไม่ใช่คล้อยตามพระสงฆ์ไปทุกเรื่อง ก็คงจะ
ไม่เปิดโอกาสให้มีคดีแบบนี้ขึ้นมา

🌸 คิดว่าหากมีความเข้มงวดเรื่องการบริจาค จะทำให้กระทบการรับปัจจัยของพระสงฆ์ หรือไม่

ถ้ามันเป็นเงินที่ไม่มาก มันก็ไม่น่าผิ
ดสังเกต ไซ้ใหม่ เพราะว่าเป็นพระ ถ้าหากมี
คนมาถวายปัจจัย ๑๐๐-๒๐๐ บาท หรือ
๓,๐๐๐-๔,๐๐๐ บาท หรือ ๑ หมื่นบาท-
๒ หมื่นบาท มันก็อาจจะเป็นเรื่องที่ไม่ผิ
ดสังเกต แต่ว่าในกรณีนี้มันเป็นหลายล้าน ไม่ใช่
แค่ร้อยล้านบาท มันเป็นพันล้านบาท เพราะ

ฉะนั้นอาตมาคิดว่ากรณีนี้จะเอามาเป็นบรรทัด
ฐานสำหรับพระที่ต้องระมัดระวังในการรับเงิน
บริจาค อาตมาคิดว่าก็คงไม่ถึงขนาดนั้น แต่
ถ้าถามว่าจะมีการสั่งสะเทือนต่อคณะสงฆ์หรือ
ไม่ อาตมาคิดว่าถ้าเหตุนี้ทำให้พระรูปนั้นต้อง
คดี ต้องติดคุก หรือว่าอาบัติปาราชิก อันนี้
อาตมาว่าต้องสะเทือนแน่ เพราะว่าพระรูปนี้
ท่านก็มีลูกศิษย์ลูกหาเยอะ

🌸 ต้องทำอะไรถึงจะหาจุดลงตัวของ การบังคับใช้กฎหมายกับความรู้และความเข้าใจ ของลูกศิษย์

อาตมาคิดว่าต้องเอากฎหมายเป็นหลัก
ก่อน ต้องชี้ให้ได้ว่าพระรูปนี้ถูกหรือผิด มี
พฤติกรรมตามที่ถูกกล่าวหาหรือไม่ ถ้าไม่มี
พฤติกรรมตามที่ถูกกล่าวหาทั้งหมดปัญหาไป
แต่ถ้ามีพฤติกรรมที่ผิดตามข้อกล่าวหา อันนี้
ญาติโยมก็ต้องยอมรับความจริง

ก็เหมือนกับญาติโยมของพระหลายๆ กรณี
ที่พบว่าพระต้องถึงขั้นอาบัติปาราชิก อันนั้น
ก็ต้องยอมรับความจริง เช่น กรณีพระนิกร
กรณีเณรคำ ศรัทธามั่นก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง แต่
ถ้าท่านทำผิดกฎหมายบ้านเมือง ทำผิดกฎหมาย
ที่เป็นวินัยสงฆ์ก็ดี อันนี้ก็ต้องยอมรับ และเป็น
หน้าที่ของชาวพุทธที่พวกเราจะต้องไม่ส่งเสริม
คนที่ทำผิด แม้ว่าจะเป็นคนที่เราศรัทธานับถือ
ก็ตาม ความดีของท่านก็มี แต่ถ้าท่านทำผิด
อย่างไรเสียก็ต้องยอมรับ และให้เป็นไปตาม
กฎหมาย หรือว่าเป็นไปตามพระธรรมวินัย

เป็นเรื่องที่ปฏิเสธไม่ได้และเป็นเรื่องที่ต้อง
ยอมรับ เพราะบางครั้งศรัทธาของคนเรานั้น
หากไปศรัทธาในคนที่ทำผิด เราอาจศรัทธาใน

ความเชื่อที่หลงมกมายก็ได้ ก็เหมือนกับชาวพุทธหลายคนศรัทธาพระภิกษุสงฆ์ สดุดีท่านไม่ใช่แค่อาบัติปาราชิกอย่างเดียว แต่ท่านไปทำมิดีมิร้ายกับเด็กและเยาวชน ซึ่งอันนี้ผิดกฎหมาย ก็ต้องติดคุก ไม่ว่าจะเป็นอย่างไหนก็ตาม แต่ที่ท่านหมดความเป็นพระแล้ว เพราะว่าท่านอาบัติปาราชิก ชาวพุทธก็มีหน้าที่รักษาพระธรรมวินัย อุบาสก อุบาสิกาต้องมีหน้าที่รักษาพระธรรมวินัย เพราะว่าคนที่เราศรัทธานั้นไม่ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ก็ต้องให้รับผิด หรือว่าได้รับโทษทัณฑ์ตามพระธรรมวินัยหรือตามกฎหมาย อันนี้เป็นหน้าที่ของชาวพุทธที่จะต้องถือพระธรรมวินัยเป็นหลัก ไม่ใช่ไปยึดติดที่ตัวบุคคล ไม่ใช่ไปยึดติดว่าคนที่เราศรัทธานั้น ใครจะมาแตะต้องไม่ได้ อันนี้ไม่ใช่วิสัยของชาวพุทธ และต้องยึดพระธรรมวินัยเป็นหลัก ยึดเอาความจริง ความถูกต้องเป็นหลัก

คือเรื่องนี้มันมีข้อครหา (สภครณ์ เกร็ดข่าวยุคนี้คนคล่องจัน) เพราะว่ามีเรื่องของการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง เราปฏิเสธไม่ได้ว่าตอนนี้การเมืองเข้ามาเกี่ยวกับวงการสงฆ์เยอะ การเมืองระหว่างสีเหลืองและสีแดงเข้ามา และแพร่ไปถึงวงการคณะสงฆ์ ก็ต้องพิสูจน์ให้ได้ว่าเรื่องนี้มันไม่ใช่เรื่องเกี่ยวกับการเมือง ไม่ใช่เรื่องของการกลั่นแกล้ง อันนี้เจ้าหน้าที่บ้านเมืองจะต้องพิสูจน์ให้ได้ ถ้าทำตรงนี้ให้ชัดเจนไม่ได้ มันก็จะทำให้เกิดปัญหาตามมา อตมาคิดว่า เรื่องที่ว่าทำผิดหรือถูก มันไม่สำคัญ แต่มันอยู่ที่ว่ากระบวนการการทำงานนั้นจะต้องโปร่งใส ต้องบริสุทธิ์ ยุติธรรม

บางคนจะตั้งแง่ว่า กฎหมายไม่เคยเอาผิดบุคคลระดับสูง ไม่เคยเอาผิดกับคนที่ปัด รัฐมนตรี ไม่เคยเอาผิดกับคนที่ปัด กระหวาง หรือว่าไม่เคยเอาผิดกับคนที่ร่ำรวย และจะไม่เอาผิดกับบุคคลที่เป็นราชาคณะหรือไม่ อันนี้ต้องระวังและจะต้องทำให้เห็นว่า ไม่ว่าจะใครจะอยู่ในสถานะไหน ถ้าผิดก็ต้องว่ากันไปตามผิด จะต้องปลอดเรื่องการเมือง ไม่ให้มีการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องและมาเป็นสิ่งกำหนดการวินิจฉัยหรือการสอบสวน แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องไม่ให้นักปัดใจเชื่อว่ามีการปกป้องผู้ที่มีสถานะชั้นสูง อันนี้เป็นเรื่องที่เจ้าหน้าที่บ้านเมืองจะต้องระมัดระวังมาก

ผู้ถูกกล่าวหายังไม่ชี้แจง

เป็นสิทธิของผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าจะมาชี้แจงหรือไม่ แต่ถ้าคิดว่าชี้แจงไปก็ไม่มีประโยชน์ เพราะว่าคนมีอคติแล้ว หรือพูดไปคนอาจจะหาว่าเป็นการแก้ตัว ท่านก็อาจจะไม่ชี้แจงก็ได้ นะ แต่สำหรับผู้ที่เป็นสถานะชั้นสูงเป็นที่เคารพศรัทธาชั้นสูงนั้น ควรที่จะพูด อะไรคือสิ่งที่ถูก อะไรคือสิ่งที่ผิด อันนี้ก็ควรที่จะพูดในแง่ของหลักธรรม แล้วก็ปล่อยให้กระบวนการทางกฎหมายดำเนินไป

บางคนมองว่าอาจมีการล้มเหลว

มีแง่มุมที่จะทำให้พิจารณาแบบนั้นได้ เพราะเห็นว่าพระที่ทำกรณียอื่นก็อาจจะดูเหมือนกันว่า ทางไม่ได้กระตือรือร้นมากเท่าไร อย่างกรณีเนรค่า สดุดีก็ลอยนวลไป แต่เรื่องนี้อตมาคิดว่าจะไปกล่าวหาเจ้าหน้าที่ก็ไม่ได้

เพราะว่ากรณีเนรคา เจ้าหน้าที่อาจจะเป็นกลุ่มหนึ่ง ที่ไม่กระตือรือร้น แต่ว่าอันนี้เจ้าหน้าที่ที่กระตือรือร้นที่จะทำความถูกต้องให้ปรากฏ ฉะนั้น เราจะไปเทียบสองกรณีก็ไม่ถูก

แต่ข้อสำคัญก็คือ เจ้าหน้าที่ต้องทำให้ชัดเจนว่า สิ่งที่ทำนั้นเป็นไปตามกฎหมาย ไม่ใช่เลือกสิ่งทีรักผลึกที่ซัง แต่ที่จริงการที่เจ้าหน้าที่บ้านเมืองจะทำอะไรที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับกรณีนี้ก็เป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้องอยู่แล้ว เพราะว่าคดีนี้เกี่ยวพันกับพระราชอาคณະชั้นสูง ก็ต้องให้ความเคารพท่านอยู่แล้ว เพราะว่าท่านยังเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่ จะทำอะไรเหมือนผู้ที่ถูกตัดสินแล้วก็ไม่ถูก

❁ หลวงพ่อมองอย่างไรกับการรวมตัวของพระสงฆ์บางส่วนเพื่อขับไล่พระสงฆ์บางรูปออกไปจากวงการสงฆ์

อาตมาคิดว่าเป็นสิ่งที่ทำได้นะ อาตมาจำได้ว่า สมัยที่พระธัมมชโยตกเป็นข่าว ก็มีเคลื่อนไหวของพระจำนวนหนึ่งที่ต่อต้านท่านอยู่แล้ว เพราะเป็นสิ่งที่ทำได้ อาตมาคิดว่า เป็นสิ่งที่พระสงฆ์ทำได้ และก็มีสิ่งที่เปิดช่องอยู่แล้วในพระวินัย แต่อยู่ที่ว่ามันจะค้ำสายตาประชาชนหรือไม่ อันนี้เป็นอีกประเด็นหนึ่ง

❁ รวมทั้งอุกเขปนิยกรรณด้วย

อันนั้นก็เป็นการเดียวกันที่พระสงฆ์จะมีมติ จะลงโทษกับพระรูปใดรูปหนึ่งที่ประพฤติตัวไม่ถูกต้อง แต่ความไม่ถูกต้องของคนคนหนึ่งอาจจะไม่เหมือนความไม่ถูกต้องของคนอีกคนหนึ่งก็ได้ อันนี้มันแสดงให้เห็นถึง

ถึงความแตกแยกของชาวพุทธไทย ซึ่งมันก็สะท้อนให้เห็นความแตกแยกในส่วนของการเมืองด้วย ซึ่งถ้าไม่มีปัญหาการเมืองเรื่องสีเหลือง-สีแดง ความขัดแย้งของพระสงฆ์ก็คงไม่มาถึงจุดนี้ คือเป็นลักษณะที่เอากลุ่มพระกับกลุ่มพระมาเผชิญหน้ากัน เรียกว่าเป็นการเมืองแบบมีอบนะ ตอนนี้นั้นมันเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับเมืองไทยในทุกกรณี

❁ เหมือนพระสงฆ์ที่เลือกข้าง

ต้องเลือกข้าง ถ้าเป็นความถูกต้อง ข้างในที่นี้ไม่ใช่ว่าเป็นข้างที่เป็นกลุ่มบุคคล แต่ต้องเลือกหรือยืนอยู่บนความถูกต้อง เปรียบไปก็เหมือนกรรมการ กรรมการนั้นจะเลือกให้คุณหรือให้โทษกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก็ย่อมได้ แต่กรรมการก็ต้องวางอยู่บนความถูกต้อง เอากติกาเป็นหลัก ทีนี้ถามว่าการเลือกข้าง เลือกยืนอยู่บนความถูกต้อง อันนี้เป็นสิ่งที่ควรทำ แต่ถ้าจะเลือกข้างคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แบบที่เรียกว่า ไม่สนใจความถูกต้องเลย อันนี้มันไม่น่าจะใช่ ความถูกต้องนั้น สิ่งที่สำคัญเลยเราต้องดูว่าเรายึดมันถึอมันเกินไปหรือไม่ เพราะว่าถ้าเรายึดมันถึอมันก็จะกลายเป็นว่าเป็นเรื่องตัวกู ของกูไป

ในทางพระพุทธศาสนา ท่านจะเตือนให้ระมัดระวังในเรื่องของความดี ความถูกต้อง อย่าไปยึดมันถึอมันมาก หลวงพ่อเฟื่อง โชติโก ท่านเคยพูดว่า แม้ว่าคุณเห็นของเราถูก แต่ที่เราไปยึด มันก็ผิด เพราะว่าไม่มีอะไรที่เรายึดมันได้ ถ้าเราไปยึดแล้วว่าเป็นของเรา จะต้องถูกต้องแบบของกูว่า พวกกูเท่านั้นที่เป็นฝ่ายถูกต้อง อันนั้นคือผลของการยึดมัน เพราะฉะนั้นจะต้องระวัง หมายความว่า เรา

จะต้องฟังคนอื่นด้วย และต้องกลับมาวิจารณ์ และพิจารณาตัวเองด้วย และสิ่งที่สำคัญคือว่า วิธีการของเราก็ต้องเป็นวิธีการที่ถูกต้องตามธรรมะ ถูกศีลธรรม จุดยืนเราถูกต้อง แต่ว่าวิธีการไม่ถูกต้อง อันนี้ก็ต้องระวังนะ เพราะหลายคนปักใจเชื่อว่าจุดมุ่งหมายถูกต้อง เมื่อจุดมุ่งหมายถูกต้อง จะทำอะไรก็ได้ จะใช้วิธีไหนก็ได้ อันนี้ผิดนะ สิ่งถูกต้องเฉพาะจุดมุ่งหมาย จุดยืน ถูกต้องวิธีการด้วย อันนี้เป็นเรื่องที่ถูกฝ่ายต้องพิจารณา ไม่ใช่เป็นเรื่องที่ว่าจุดมุ่งหมายของฉันถูกต้อง ฉันทำเพื่อประเทศชาติ ฉันทำเพื่อคณะสงฆ์ ฉันทำเพื่อพระพุทธศาสนา แล้วจะทำอะไรก็ได้ อันนี้มันไม่ใช่ ชุมนุมก็ได้ ถ้าเป็นการชุมนุมอย่างสงบ เป็นการชุมนุมโดยที่ไม่ใช้วาจาให้ร้าย เป็นการชุมนุมที่ใช้สัมมาวาจา เป็นการชุมนุมที่ไม่เกิดความรุนแรง อาตมามองว่าทำได้ ซึ่งสมัยก่อนพระท่านก็ชุมนุม ตอนนี่ที่ชุมนุมเพื่อความเป็นธรรมของพระพิมลธรรม ก็ชุมนุมที่ลานโพธิ์ วัดมหาธาตุฯ และหากพวกท่านก็ชุมนุมอย่างสงบ อันนี้เป็นสิ่งที่ทำได้

พระสงฆ์ต้องเป็นแบบอย่างของการแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยสันติวิธี ด้วยความถูกต้องชอบธรรม ไม่ใช่ขัดแย้งแล้วกลายเป็นแตกหัก ถ้าทำอย่างนั้นก็ไม่ได้ต่างอะไรกับฆราวาส และก็ไม่สามารถเป็นแบบอย่างให้ฆราวาสได้เลย

ใต้ฟ้า

วัดจากแดง

กองบรรณาธิการ

ใต้ฟ้าวัดจากแดง ประจำเดือนก.พ.นี้ เป็นช่วงเวลาเตรียมสอบสนามหลวง (๓-๕ มี.ค.) ทางวัดก็มีการติวเตรียมสอบกันอย่างขะมักเขม้น ที่ต้องใช้คำนี้ก็เพราะว่า การศึกษาบาลีของวัดจากแดงนั้น เรามีหลักสูตรเฉพาะของสถาบันเอง เนื้อหาที่จะสอบไม่มีอยู่ในหลักสูตร แต่อาจารย์ใหญ่คือ พระอาจารย์มหาธิติพงษ์ (ต่วน) เห็นว่า เมื่อทางคณะสงฆ์ส่วนกลางมีการวัดผลการเรียนด้วยการสอบที่ชื่อว่า “สอบสนามหลวง” อยู่แล้ว และอีกอย่าง ญาติโยมของพระที่ทราบข่าว พระกำลังเรียนภาษาบาลี ก็หวังอยากให้พระได้สอบสนามหลวงด้วย พระอาจารย์จึงเปิดโอกาสติวเตรียมสอบให้ ก็เพิ่งจะเริ่มติวกันหลังปีใหม่มีเวลาประมาณ ๒ เดือน และติวให้เฉพาะนอกเวลาเรียนประจำ คือใช้เวลาช่วงค่ำเท่านั้น

บางชั้นเนื่องจากพระอาจารย์ที่ติวให้ก็ต้องสอบด้วย เช่น พอ.มหากฤษดา ซึ่งสอนชั้น ป.๕ ก็ต้องเตรียมสอบ ป.๕ หรือ พอ.มหาคิมหันต์ ซึ่งสอนป.๕ ก็ต้องเตรียมสอบ ป.๕ ฉะนั้น พระที่ต้องสอบป.๕-๕ ก็ต้องเตรียมสอบด้วยตนเอง เมื่อมีปัญหาที่ท่านอาจารย์มหาต่วน ก็รับภาระช่วยติวให้ทั้ง ๒ ชั้น คือ ป.๓ และ ป.๕ ด้วย ได้เห็นความเสียสละอุทิศตนของพระอาจารย์แล้ว ลูกศิษย์ก็จะย่อท้อได้อย่างไร

ขณะที่ทำวารสารนี้ ผลสอบก็ออกมาแล้ว ก็ขอแจ้งข่าวต่อเนื้อให้ทราบเลยว่า เมื่อวันที่ ๒๘ มี.ค. ๒๕๕๙ เป็นวันประกาศผลสอบบาลีสนามหลวง ในปีนี้ ผลสอบของวัดจากแดงก็นับว่าน่าภาคภูมิใจยิ่ง เพราะเราได้เปรียญธรรมเอก ป.๕ ถึง ๒ รูป คือ พม.กฤษดา โสภาโส และ พม.ทรงชัย อคคปญโญ ส่วนชั้นอื่นๆ ก็มีดังนี้

ป.๕.๗ ผ่าน ๓ รูป พม.ณัฐพล กลยาณ-ธมโม พม.ชัยพร เขมาภริโต พม.คิมหันต์ สุธุทธธมโม

ป.๕.๖ ผ่าน ๓ รูป พม.กীরติ ธีรปญโญ พม.นันทสิทธิ์ สิทธิอินนโท และส.ณ.ปิยะวัฒน์

ป.๕.๕ ผ่าน ๕ รูป พม.สุทธิ ญาณสุโท พม.วัชรินทร์ ปญญาพล พม.ทรงพล รตน-โชโต พม.เนือต โกปิยสีโล และส.ณ.จิน

ป.ธ.๔ ผ่าน ๘ รูป พม.สาวุฒิ วชิรมโม
พม.สุนน พุทธิสารโร พม.เดชณรงค์ วิสุทธิ-
จิตโต พม.พิชญ วรมงคล โทม.โทนี นาโค
พม.วีระศักดิ์ จิตคุโณ พม.กิมเสรา
สารานนโท พม.ธีรวัฒน์ โอภาโส

ป.ธ.๓ ผ่าน ๓ รูป พ.พุทิจ ชุตติปณโณ
พ.สุนทร สุนธโร พ.สุวิทย์ ปิยธมโม

ประโยค ๑-๒ ผ่าน ๓ รูป พ.กำพล
สีลคุโน พ.สมรอน คุตตธมโม พ.สมพงษ์
บุญณวิโส

ส่วนบาลีศึกษา ซึ่งเปิดโอกาสให้คฤหัสถ์
สอบวัดความรู้ได้ ก็มีสอบได้หลายท่านดังนี้

ชั้นบาลีศึกษา ๓ ผ่าน ๒ ท่าน คือ น.ส.
สุนันทา ศิริอาภาภานนท์ และแม่ชีจอมจันทร์
ลิ้มเศรษฐิกานต์ ชั้นบาลีศึกษา ๑-๒ ผ่าน
๖ ท่าน คือ นายน้อม ดาดขุนทด น.ส.
กัญชพร เวชพาณิชย์ นางภัทรี ้วยอุดมวุฒิ
นายสุรเชษฐ์ วินัยกุล นางพรภักดิ์ เรืองสุวรรณ
น.ส.อัจฉรา ฤทธิเสื่อ สรุปแล้วสอบครั้งแรก
ผ่าน ๒๗ รูป ๑๒ คน

ทั้งนี้ มีพระภิกษุที่สอบผ่านรายวิชา และ
คฤหัสถ์ ที่มีโอกาสสอบซ่อมอีก ๒๑ รูป
กับ ๔ ท่าน วันที่ ๑-๓ พ.ค. ก็จะมีการสอบ
ซ่อมอีกครั้งหนึ่ง ก็ขอเอาใจช่วยท่านที่ผ่าน
รายวิชา ให้สอบซ่อมผ่านทั้งหมดด้วย

